

А р т у р о Р е г и н и

СИМБОЛИ ДУХА

SUB SPECIE INTERIORITATIS

ПРЕВОД

Светлана Јауковић-Стевановић
Светислав Бајић

Наслов оригинала
ARTURO REGHINI
CONOSCENZA DEL SIMBOLO,
Ur, Roma, 1927.
I NUMERI SACRI NELLA TRADIZIONE PITAGORICA E MASONICA,
Studi Iniziatici, Napoli, 1946.
UN CODICE PLUMBEO ALCHEMICO ITALIANO,
Ur, Roma, 1927.
SUB SPECIE INTERIORITATIS,
Ur, Roma, 1927.
AVVENTURE E DISAVVENTURE IN MAGIA,
Ur, Roma, 1927.

Издавач
Центар за изучавање
Традиције

УКРОНИЈА
БЕОГРАД MMVI

Господска 9, 11080 Београд
063/483-917; 064/147-40-71
ukronija@gmail.com
ukronija.com

Библиотека
РЕБИС
I

Уредници
Светислав Бајић
Срђан Р. Фуртула

Рецензент
Жељко Познановић

Прелом текста и опрема
УКРОНИЈА

Штампа
ЗУХРА, Београд

ISBN 86-84807-12-X

Е-КЊИГА
scribd.com/Shardan199 [Scan]
mikrotheos.blogspot.com [OCR]

Предговор	4
ПОЗНАВАЊЕ СИМБОЛА	6
СВЕТИ БРОЈЕВИ У ПИТАГОРЕЈСКОЈ ТРАДИЦИЈИ МАСОНЕРИЈЕ	17
ИТАЛИЈАНСКИ АЛХЕМИЈСКИ ТЕКСТ НА ОЛОВНИМ ТАБЛИЦАМА	31
SUB SPECIE INTERIORITATIS	50
ЗГОДЕ И НЕЗГОДЕ У МАГИЈИ	55
Поговор	61

АРТУРО РЕГИНИ: *ПОГЛЕД КА ВЕЧНОСТИ*

Артуро Регини (1878-1946), „паганин“ и питагорејац, професор математике и филолог, масон и маг, човек је чије се име или промишљања налазе се у свакој озбиљнијој студији која се дотиче тајни и проблема везаних за езотерију, масонерију и херметизам. Овај потомак аристократске фирентинске породице био је велики познавалац западног тока понорнице коју називамо „Вечна Мудрост“. Веровао је у једну непрекинуту западну *Традицију* која се преносила кроз време све до наших дана, и држао је да је управо „духовна масонерија“ - као иницијацијска, а не као секуларизована, субверзивна и анти-традицијска организација - њен баштиник и чувар. И управо је због претеране политизације масонерије и њеног уплитања у италијанске друштвене прилике 1908. године са групом „побуњеника“ иступио из Великог Оријента Италије.

*

* *

Регини је био блиски сарадник чувеног традиционалисте, бившег масона и будућег суфија и шеика, Рене Генона и први је превео његово дело *Краљ света* на италијански, и он је, поред Генона, био најзаслужнији за увођење Јулијуса Еволе у свет традиционалне мисли, окултног и езотеријског. Евола је великим делом од њега преузео свој римско-пагански и ратнички поглед на свет, па чак и дослован наслов своје прве отворено побуњеничке и контроверзне књиге *Пагански империјализам*. Регини је човек који је упознао Еволу и Мирчеа Елијаду, највећег историчара религије. Поред тога, Регини је најзаслужнији и за превод чувене *Окултне философије* Корнелија Агрипе на италијански језик, у чијем предговору каже:

На западу још увек постоји традиција која нема ништа заједничко са циркусом вревом, пародијом и привидом оног што се данас сматра окултизмом.

Од године 1930. Регини, Евола и Генон настављају засебним путевима у потрази за *Средиштем*, а на једној стази - стази критике и одбацивања света данашњице. Наиме, Генон се повлачи у Египат и посвећује тајнама суфијског погледа на свет; Евола окреће леђа Регинију и масонерији одбацујући идеју да масонерија поседују икакву *Тајну* сем *Тајну субверзије*; а Регини остаје онде где се и налазио - нападан и

презрен, разочаран резултатима фашизма и савезом фашистичког режима и Католичке цркве, против чега се 1929. године одлучно побунио - не напуштајући свој пагански и утопијски светоназор и посвећујући се, све до своје смрти, тајни бројева, односима и хармонији, те покушају обнављања и оживљавања питагорејске философије, и њеног нумеричког и геометријског симболизма.

*

* *

Центар за изучавање Традиције „Укронија“ у свом тринаестом издању доноси „магичне“ студије и записе Артура Регинија који су објављени у Еволином и Регинијевом часопису *УР*, 1927-1928. године. У овим записима може се с лакоћом препознати Регинијева ерудиција и његово тајанствено спознање и искуство, а *искуство* јесте оно на чему је Регини највише инсистирао.

У специфичном случају мог личног искуства, промена се догодила независно од икакве научне или философске спекулације и од икакве мождане активности. Склон сам пре мислити да ова независност није случајна нити изузетак. Заиста, чини се да рационална спекулација не може одвести даље од пuke концептуалне апстракције прилично негативног карактера, и стога је неспособна да сугерише или изазове непосредни доживљај или опажај нематеријалности.

У промишљањима пред нама Артуро Регини - односно Пјетро Негри, како је потписивао своје студије у часопису *УР*- води нас кроз скривене одаје западне Традиције, сабирући својим знањем векове тајног знања и чувајући од заборава тајанствене и заборављене ауторитете који су своје животе посветили потрази за херметичарским и алхемичарским „Златом“ и „Каменом мудрости.“

ПОЗНАВАЊЕ СИМБОЛА

Како вели Данте (*Гозба*, II, 1), „текстови се могу разумевати и треба их представљати на основу четири значења“: *дословно* значење; *алегоријско* значење, који је - пише Данте - „истина скривена иза лепе лажи“; *морално* значење; и *анагогичко* значење. Ово анагогичко значење се јавља када се „на духован начин чита записани пасус, који, у свом дословном значењу и по томе на што указује, упућује ка стварима вечите славе;“ другим речима, то је најдубље значење текста који се, чак и у свом дословном значењу, бави проблемима духовног реда. Овај последњи смисао мора се јасно разграничити од алегоријског и моралног значења, која у поређењу са анагогичким значењем - бар са духовне тачке гледишта - имају тек секундарну важност. По мом мишљењу, анагогичка интерпретација *Комедије* тек се мора предузети.

Данте овај анагогички смисао назива *над-смислом*; ἀναγωγή значи „вођење“, „вођење нагоре“, или „уздизање“. Штавише, када се користио као техничко-поморски термин, означавао је чин подизања сидра и испловљавања. Метафорично, када се односи на духовна питања, анагогија тада указује на духовно уздизање или на одизање од *земље*. У симболизму „помораца“, анагогија означава отискивање од „копна“ - или *terra firma* у коме су људска бића чврсто усидрена - како би се развила једра и да би се пронашла боља струја, која носи брод ка „отвореном мору“.

Данте је упућивао на записе „песника“, премда се дистинкција између четири смисла може, без сумње, употребити и на свете и иницијацијске записе те на сваком средству изражавања и предочавања духовних дела и учења. Према овом разликовању, врховни смисао, *над-смисао* у сваком типу симболизма биће увек анагогички смисао; потпуно разумевање симбола састојаће се у перцепцији анагогичког смисла који је скривен у њима; ако су симболи анагогички схваћени и употребљени, они чак могу допринети духовном уздизању. Симболи су, у овом смислу, обдарени анагогичком *врлином*.

Наравно, нису сви симболи обдарени овом врлином. Понекад је, проширивањем, име „симбола“ наденуто пуким скраћеницама или карактерима који готово искључиво имају вредност сликовитог предочавања. Стога математички и хемијски симболи, као такви, не поседују сличну анагогичку врлину, а у овом подручју је могуће веома различитим симболима приписати једнак смисао. На пример, операције алгебарске мултипликације могу независно бити приказане уобичајеним симболом крста или тачком. Али реч „симбол“, узета у свом најсуштаственијем значењу, има веома прецизно и комплексно значење, што се веома лако закључује из саме етимолошке анализе.

У грчком језику, израз $\sigma\upsilon\mu\text{-}\beta\omicron\lambda\eta$ означава чин здруживања, састављања; сродни термин $\sigma\upsilon\mu\text{-}\beta\omicron\lambda\omicron\nu$ указује на договор, па тако на *знак*, обележје. Обе ове речи почивају на два елемента: први је префикс $\sigma\upsilon\mu$ (латински *sim*), и он просто указује на свезу, док други део означава и прецизира природу ове везе. $\beta\omicron\lambda\eta$ или $\beta\omicron\lambda\omicron\varsigma$ указује на чин бацања, избацивања. Ови термини су у вези са глаголом $\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$, који значи „бацам“,

„ударам“, „одбацујем“. Глагол $\sigma\upsilon\mu\text{-}\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ („уједињујем“), и аналогни израз $\sigma\upsilon\mu\text{-}\beta\omicron\lambda\omicron\nu$, („симбол“), означавају *нин* уједињења, док синтеза ($\sigma\upsilon\nu\text{-}\theta\epsilon\sigma\iota\varsigma$, лат. *com-positio*) указује на *резултат* те акције, свршени чин. Динамичкој природи симбола супростављен је статички, иманентна природа синтезе. Што се тиче ефекта акције, глагол $\sigma\upsilon\mu\text{-}\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ („уједињујем“) сучељен је глаголу $\delta\iota\alpha\text{-}\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$, („раздвајам, противим се“, „прелазим“); једнако тако, $\sigma\upsilon\nu\beta\omicron\lambda\omicron\nu$ је супротан од „ђавола“ ($\delta\iota\alpha\text{-}\beta\omicron\lambda\omicron\varsigma$, „који се супроставља“, „који опада“, „противник“). Гледано са филолошке тачке, очито је да постоји самоникло приписивање динамичких и магијских врлина симболима како би се превазишла дијаболична запрека и супростављање. И баш као што симбол води синтези, његова супротност, „ђаво“, води ка супротној синтези, односно ка анализи. Заправо, $\acute{\alpha}\nu\acute{\alpha}\text{-}\lambda\upsilon\sigma\iota\varsigma$ јесте разрешење, сламање, растакање, смрт.

Динамичка врлина симбола се у извесном смислу супроставља свакој анализи, и дела као инструмент и као средство досезања синтезе. Баш као што се у дискурсивном сазнању до тезе долази *концептуално* - на логички начин, започињући од хипотезе - једнако је тако у иницијацијској *ендогенези* могуће доћи до синтезе коришћењем, на магијски начин, динамичке снаге симбола, започињући од почетног људског стања. Већ нам и ова једноставна етимолошка разматрања допуштају да увидимо како у вишем знању симболи играју улогу која одговара улози коју имају појмови у дискурсивном мишљењу. Подударање између симбола ($\sigma\upsilon\nu\beta\omicron\lambda\omicron\iota$), с једне стране, и појмова (лат. *con-ceptus*, *con-cipio*) и силогизама ($\sigma\upsilon\nu\text{-}\lambda\omicron\gamma\iota\zeta\omicron\nu\alpha\iota$, лат. *com-puto*, „срачунавам“), с друге стране, јесте савршено. У логици се силогизам сједињује са речју ($\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$) и са чином промишљања, (од лат. *pondus* = итал. *peso* „тежина“; лат. *pensare* - итал. *pesare*, „вагати“), и води, на дискурсиван начин, ка одмерености, мерењу (лат. *mensu-ra* од *mens*, ум [итал. *la mente*], повезано с *mensis*, месец, а тако и са Месецом, који не поседује своју светлост већ рефлектовану, односно *одсјај*). Симбол у магијској науци или у чистој и прочишћујућој науци Магијâ (персијски *majidan*, „онај који прочишћује“ *ватром*) дела са $\beta\omicron\lambda\eta$, исијавањем, пројекцијом, бљеском. *Реч* логики одговара операцији, или *акцији* магије, баш као што *Дело*, „Велико Дело“, херметичке и масонске традиције одговара философском *дискурсу*.

Захваљујући самој природи његове творбе, симбол је различит и суприорнији од емблема, ознаке, параболе, метафоре и алегорије.

Емблем (од $\epsilon\nu\text{-}\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$, „убацујем“) и ознака имају пре репрезентативни но спознајни и духовни карактер; параболо, метафора и алегорија само делимично поседују својство симбола. У алегорији је речено нешто различито, нешто друго ($\alpha\lambda\lambda\omicron\text{-}\acute{\alpha}\gamma\omicron\rho\epsilon\upsilon\omega$, „говорим друго“) од онога што се заиста намеравало. Дословни смисао је „лепа лаж“, а истински смисао је другачији, вероватно у супротности са дословним значењем. У симболу не постоји контраст или стварна разлика између онога што се јавља на први поглед и онога што се мисли. Између симбола

и његовог значења обично постоји однос хармоније, аналогije и подударања. За разлику од алегорије, ту се не ради о схватању правог значења избегавањем да се буде заведен очитим и неважним значењем, већ је пре по среди (све док је у питању проста моћ схватања) враћање од очитог значења скривеним значењима, како би се схватило *пуно* значење симбола, испуњавајући тако (а не превазилазећи) почетно значење. Штавише, алегорија је увек вербална управо због тога, док се ово ограничење не односи на симболе, будући да поред вербалних постоји много врсти симбола.

Парабола такође нема вредност симбола. Она је (од *παραβολή* и *παρα-βάλλω*, „стављам ствари једне крај других“) напосто поређење, поредба или сличност. Параболе не могу да нас одведу с оне стране термина поређења. То што су их успешно користили Мененије Агрипа и Исус показује да су корисне за плебејске и профане масе. Што се тиче метафоре и тропоса – а оба су израза веома погодна за кориштење у реторици – треба да запазимо да се они такође односе на вербална изражавања, и указују да је обично неопходно превести из конкретних у апстрактне изразе значење речи или фраза које су кориштене на метафоричан начин. Метафора (лат. *trans-latum* „пренето“) значи просто „односим“ (μετά -φέρω; лат. *trans-fero*) или „преносим“.

Зато алегорија, парабола и метафора, прецизно говорећи, нису симболи: то су говорне фигуре које могу да се баве симболима, што често и чине, а у том случају својства аргумента, или симбола, често се налазе, барем делимично, чак и у вербалном изразу који је у питању. У том случају, на темељу симбола и скупа симбола, или посебног симболизма, изграђује се читав један алегоријски језик а каткад се развија чак и жаргон или тајна и уговорена група реченица.

Већ смо поменули да се симболи јављају у великој различитости. У пракси, свака ствар може постати основом симбола; ипак, постоје наравно критерији њиховог избора и одређења. Тако имамо нумерички симболизам, у коме цели бројеви (апстракција *per se*) чине симболе док њихове *моћи* (δυνάμεις), њихови остаци или корени (λυθμῖν), њихови прости односи и својства симболички чине њихове анагогичке врлине. Овај симболизам су посебно користили питагорејци, затим кабалисти и слободни зидари. Постоји симболизам слова алфабета, који је очигледно повезан са нумеричким симболизмом који стоји као темељ кабалистичке традиције. Са овим симболизмима, а посебно са првим, можемо повезати геометријски симболизам платоничара и неоплатоничара. Геометријски и нумерички симболизам су повезани са симболизмом свих оних наука и светих вештина у којима постоје односи, пропорције, ритам и хармонија, као што су архитектура, појање, музика, плес, песништво и сликарство (заједно са симболизмом боја, итд.). Хералдика и емблемика су еманације, деривације и апликације ових симбола у друштвеном и политичком домену. Из природних појава долази поларни, соларни и метеоролошки симболизам, једнако као и херметички симболизам преображаја.

Биолошке појаве обезбеђују симболизам ферментације, трулења и клијања биљног семена, једнако као и сексуални симболизам, симболизам метаморфозе и васкрсења, те симболизам духовне хране, напитака и бесмртности (нпр. хиндуистичка *soma*; маздистичка *haoma*; хиндуистичка *amrita*; грчки нектар и амброзија; древна латинска *anna perenna*: јудео-хришћански *хлеб* и *вино*). Из различитих облика људске делатности долази регални симболизам (Филалетова *краљевска палаша*; краљевска или регална неоплатоничарска и масонска вештина; *via regia*; *aqua regia*; херметичарско краљевско венчање; симболизам рата, посебно „светог рата“ (*Багавад-Гита*); симболизам пашњака налази се и у *Пимандру* и у *Јеванђељу*; симболизам обрађивања „земље“, или георгички симболизам; симболизам „навигације“ (Хомер, Вергилије, Данте); симболизам оснивања храмова и градова и, уопште, симболизам „градње“ (отуда титула *Pontifex*, „градитељ мостова“, која је дата римском Највишем свештенику), и „изградње“, који је темељ традиционалног масонског симболизма, а који је природно повезан са архитектонским симболизмом (отуда „Велики Архитекта Универзума“); симболизам чувања и одбране светих објеката, храмова и земаља (Витезови Грала и Витезови Темплари). Коначно, сами историјски и легендарни догађаји – како на индивидуалном тако и на колективном нивоу – могу постати основом за симболизам и служити као симболизам (нпр. Тројански рат; Херкулова дела; путовање Аргонаута; живот Исусов). Митови (μυθος, „прича“; лат. *tra-ditio*) и бајка (*fabulare*, „причати“) само су приче; митологија је приповедање о боговима и херојима. Митови нису симболи, али могу имати симболичан карактер и могу постати основом за извесни симболизам. Тако је паганска митологија опскрбила бројним симболима херметисте, као што су Михаел Мајер¹ и Пернети². Ово што смо овде изнели збирна је и непотпуна листа, мада би требало да буде довољна да читаоцу да идеју о опсегу и разноликости симболизма.

Вербални израз не може, због наведених разлога, да се надмеће са виталном, синтетичком природом симбола, чак ни у разним фигуративним облицима. Симбол надилази речи, па чак и када га ограничено посматрамо као средство да се искажу и објаве дела и учења, он и даље има предност над језиком. Речи се разликују у времену и простору, и подложне су хабању и проласку кроз варијације, како у форми тако и у значењу, те не могу да стекну стабилност и општост симбола.

Упркос томе, реч и симбол имају заједничку темељну црту, а то је метафорична природа која везује њихову конкретну вредност са њиховим апстрактним значењем. Обоје претпостављају признање постојања универзалног јединства, подударности и аналогije и тако имплицитно признају људску „сличност“. Рекли смо „сличност“ а не идентичност или

1 Михаел Мајер (1568-1622), алхемичар, лекар и саветник цара Рудолфа II Хабзбуршког. (прим. прев.)

2 Дом Пернети, библиотекар Фридриха Великог и писац *Мито-херметичког речника* (1758). (прим. прев.)

једнакост. Допуштамо као постулат да су бића – а посебно људска бића – међусобно слична, са унутрашње и са вањске тачке гледишта, и да су чула и унутарњи органи различитих људи слични и једнаки, баш као што то јесу физички органи. Након што ово признамо, наше унутрашње искуство надилази нашу индивидуалност, и може се изразити речима и симболима које могу разумети они који поседују исто искуство, и може помоћи да се оно побуди код оних који га још нису искусили. То је оно што се догађа са обичним језиком у односу на заједничка људска искуства. Када говоримо о светлу, звуку, боји заиста претпостављамо не само да су они који нас слушају опазили звук наших речи - баш као што смо ми способни опазити звукове који нам допиру до ушију – већ и да слушаоци захваљујући поређењу са сличним познатим и доживљеним искуством, схватају наше искуство изражено речима.

У основи симболизма, а такође и у основи метафоричног језика, стоји универзална аналогија; зато је могуће да се симболизам прилагођава детерминисаним нормама, баш као што се прелаз са конкретног на апстрактни смисао речи покорава законима семантике. „Смарагдна таблица“, коју херметичка традиција приписује Хермесу Трисмегисту³, почиње свечаном потврдом ове повезаности и универзалне аналогије: *Verum sine mendacio, certum et verisimum: quod est inferius est sicut quod est superius; et quod est superius est sicut quod est inferius, ad perpetranda miracula rei unius.* (Истина без лажи, сигурна и најистинитија: оно што је доле исто је као и оно што је горе; а оно што је горе исто је као и оно што је доле, за испуњење чуда једне ствари.)

Постоји аналогија између физичког и метафизичког, између оног што је спољашње и оног што је унутрашње, и постоји аналогија између човека и космоса. Због тога, човек је потенцијално бог, а микрокосмос јесте потенцијално макрокосмос. Бог је - каже Библија - створио човека по својему облику. Аналогна веза која повезује једну ствар са другом чини од сваке природни симбол оних ствари које се с њом подударају; отуда у магији концепт и употреба *signaturae rerum* (ознаке ствари). Сличност између ствари и њеног симбола, између објекта и његове слике, може бити изравна или инверзна. У првом случају веза наликује вези која постоји између ноте и њених октава: уздиже се од симбола ка ономе што означава кроз анагогичку транспозицију. У другом случају, однос наликује оном који постоји између објекта и рефлектоване слике: уздиже се од симбола ка ономе што представља кроз рефлексију и инверзију. Када се интерпретирају симболи неопходно је ову чињеницу узети у разматрање.

3 Текст „Смарагдне таблице“ први је представио Jābir ibn Naṣr (арапски алхемичар из VIII века, у Европи познатији под латинизованим именом Гебер, прим. прев.), који је тврдио да ју је примио од питагорејца Аполонија из Тијане. (Види Е. Ј. Holmyard, „Chemistry in Islam,” *Scientia*, I/11, 1926.). Према херметичкој традицији коју цитира Алберт Маргус (*De alchemia*), *Tabula Zaradi*-у је пронашао Александар Велики у Хермесову гробу. По овој традицији, након „Потопа“ Хермес је пронашао таблице које су древни мудраци и Енох уклесали, пре и због потопа, како би сачували традицију. Масонска традиција откриће ових плоча приписује Хермесу и Питагори.

Штавише, није нужно да се две сличности међусобно искључују. Тако сунчева светлост, ломећи се и рефлектујући се у капљицама воде, изазива феномен две концентричне дуге, у којима се боје јављају уређене на супротан начин. Декартова теорија објашњава стварање унутрашње дуге простом рефлексијом зраке светлости, а појаву концентричне спољашње дуге двоструком рефлексијом. Аналогно овоме, двострука инверзија или инверзија поновљена једнак број пута враћа други тип симбола типу просте транспозиције. Супротно томе, може се помислити да се, у симболима у којима се подударане дешава кроз транспозицију, инверзија симбола не опажа једноставно зато што се понавља једнак број пута. Метеоролошки феномен дуге, захваљујући дисперзији „сунчеве“ зраке у „води“, тако има вредност природног симбола самог процеса универзалне аналогije; и баш као што је у паганској митологији Ирида била гласница богова, посебни изасланик Зевса и Хере – јер дуга је била симбол сједињења неба и земље – једнако тако сличност између поступка аналошке инверзије и поступка инверзије у оптичкој рефлексији указује у аналогiji на повезаност која сједињује небо и земљу, дух и материју, унутрашњост и спољашност, божанско и људско.

Аналогички карактер својствен симболу даје му нејасност и неодређеност значења, што га, с једне стране чини богатим и плодним наспрам прецизности и одређења речи, док, с друге стране, продирање у њега и његову употребу чини мање једноставним и лакшим. Чак и у речима, свесност етимолошког значења и веза са сродним речима дозвољава да се докучи њихов скривени смисао, те да се тако отворе врата вишем знању; али у случају симбола, аналогни процес показује веома различиту ширину и различиту дубину. Разумевање значења је степеник ка освајању даљих значења у узгредним и вишим доменима, а у овом случају, нисмо присиљени напустити непрестано свладавање тајне крајњих корена језика, што је неизбежно присутно у основи сваке етимолошке анализе.

Захваљујући непрестаном промишљању, симбол на крају бива утиснут у ум, и сталним својим присуством вазда је спреман да га надахне, да му сутерише аналошке везе које он има с оним што је, с времена на време, објект мишљења. Симбол – независан од упућивања на различите идеје, на темељу аналошких веза садржаних у себи, а такође захваљујући свом урођеном синкретизму – опскрбљује ум елементима са којима ће он делати, и оплођује га – да тако кажем – пружајући му стваралачку моћ. У овом смислу, симболи творе изразе кретања и акције, факторе ендегенезе, који гурају, управљају и воде ка стањима свести која још нису доживљена, а тако и ка ефективном, изравном и *значајном* знању. На такав начин могуће је успињати се од скривеног значења у знацима ка свесном поседовању; тако је оно што је стечено преко знакова [итал. *in-segnamento*], такође једнако и практичном знању. Историјски и филолошки гледано, није безначајно приметити како језик користи овакву реч да означи знање [*l'insegnamento*].

Ова плодна, магијска акција симбола над умом савршено одговара сличној акцији симбола у политици и религији, акцији коју сви могу потврдити. Помислите на таласе ентузијазма, херојску решеност коју у појединцима или у масама може пробудити химна, застава, национални или политички симбол; помислите на ентузијазам и фанатизам које могу пробудити религиозни симболи, и схватићете како у магији симбол такође може имати сличну енергичну врлину, сличну стимулишућу моћ и моћ духовног уздицања. Постоји, дакако, суштинска разлика: у политици и религији симбол се односи на љубав према земљи, на партијски дух, на религиозну веру и предрасуде, односно, само на сентимент кога симбол подстиче и манифестује. Али у езотеризму, симбол се *никада* не односи на сентимент, већ пре на више духовне способности разумевања и креативности ума. Сентимент, веровања, теорије и сам смисао сваког уоквиравања или потчињавања у маси само су људски елементи; грешка је ослонити се на њих или са њима правити компромисе ако се желимо уздићи изнад равни смртника и успети се од људског ка божанском. Магија, а с њом и све иницијацијске традиције, у потпуности је доследна када догматизам религиозних и философских вера, или прости репрезентативни вербализам и односе неких наука, замењује симболичким знањем, односно са духовним процесом који, помоћу симбола, доноси објашњења унутрашњих доживљаја и стања, са опажањем и непосредним познавањем трансцендентног.

Магијска употреба симбола традиционална је у херметизму и у обредним књигама извесних организација које се делом биле под његовим утицајем. Она се налази и у пракси *обрета* који води остварењу *Дела*.

Херметичка традиција тврди да је довољна само једна *посуда* да би се Дело свршило од почетка до краја, или највише две (што се очито десило у Фламеловом случају).

Ова посуда, *athanor* „Мудраца“, треба да буде херметички затворена сходно херметичком обреду (израз „херметичко затварање“ до данашњег дана означава одговарајућу хемијску операцију), како би се могло делати у унутрашњости, након изоловања од спољашњег света. Зато добро позната херметичка изрека вели: *Visita interiora terrae, rectificando invenies occultam lapidem!* („Посети унутрашњост земље, прочишћењем ћеш пронаћи скривени камен!“, Basilus Valentinus, *Aurelia occulta philosophorum, Theatr. Chemic.* II изд., 1613; ову изреку можемо пронаћи у благо измењеној форми и раније). Посуда, *grasale* или пехар Светог Грала, заправо јесте „земља“; а „земља“ је, према архаичком симболизму кога налазимо у многим језицима, људско тело. Људска бића [лат. *homo* од *humus*, „земља“] су земаљска, терестријална створења; њихово тело је начињено од земљане глине (види етимологију речи *Адам*), а земља је њихово место боравка (види немачки израз *Boden*, „тло“; и енглеске изразе *body*, „тело“ и *abode*, „пребивалиште“). Посећивањем унутрашњости ове посуде и *ректификавањем* (још један технички термин који је задржан у хемији да би се описала одговарајућа операција) открива се Камен

Мудрости.

Кардинал Никола Кузански (1401-1464) каже (*Opera*, Basel, 1563, стр. 632) да учитељ *силази* из Јерусалима до грубих пустињских планина да би исекао и уобличио камење за свету грађевину (место теофаније), и да се душа, изабрана као млада за сина Божијег који пребива у бесмртности, прилагођава преображају, *sicut lapides poliuntur*, као што је углачано камење које се користило у градњи Јерусалимског Храма у коме долази до визије Бога. Овај симболизам *градње* Николе Кузанског управо одговара каснијем масонском симболизму, у коме градитељи (*fellows*) глачају камен, учетвртују га и обликују *кубни камен*, или савршени камен, у унутрашњој просторији (*inner chamber*). Данте, на почетку његова *De vita nova*, вели: „Искрено, објављујем да дух живота пребива у најскровитијим нишама срца“. Ако херметичка посуда и земља нису ништа друго до људски организам, тада унутрашњост земље, „срце“ организма, може бити једино срце. Срце је светилиште или *крипта* храма, сликовито приказана баш *испод земље* у крипти древних храмова. Можемо разумети зашто је стари француски алхемичар – чијег имена сада не можемо да се сетимо – објаснио име Светог Грала нетачном, али значајном, етимологијом *sang real*, или „краљевска крв“. Таква веза посуде са срцем може се пратити све до древног Египта, пошто идеограм срца јесте ваза са *ручкама у облику уха* (*yui* срца). Када се подсетимо египатског порекла херметичке традиције посебно је интересантна сличност између срца и атанора.

Говорили смо о *силаску* у унутрашњост земље. Симбол који смо употребили је исто толико распрострањен колико и пролази неопажено. Веома добро знамо да наша свест није објект који је налази *унутар* тела; да не постоји горе и доле; да је апсурдно *молити се* Богу, подижући руке ка хипотетичким „небесима“ и набацујући сажалевајући и молећив израз пса који, не без испразна страха од ударца, чека да му господар да остатке. Осећање утапања свести у њене најдубље кутке не може се изразити људским језиком другачије до прибегавајући аналогним осећањима материјалног људског живота. Порекло многих важних и древних симбола – ако можемо говорити о пореклу – па тако и њихове интерпретације, такође се налази и у *потреби* да се изразе унутрашња осећања кроз аналогију (аналогију која *постоји* и коју људски ум препознаје и користи) између ових осећања и осећања обичног живота. Читав симболизам „силаска у пакао“ повезан је са овим. Тако у Египту *подземни свет*, *neter kheret*, место боравишта мртвих, назван је *Amenti*, од речи *amen*, која значи невидљиво, скривено. Једнако је тако и грчки Хад невидљив (ᾠειδής). Неопходно је спустити се у ово подземље, невидљив свет, осветљен скривеним сунцем или *Amen-Ra*, *Поноћним Сунцем* иницијације у култу богиње Изиде. Овај силазак мора се начинити без губљења самосвести, без испијања или додир са *опасним* ефектима Летине воде. Баш супротно, потребно је пити из свежег извора Мнемосине, дароватељке бесмртности у орфизму, или из Дантеових вода реке Еуноје. Мнемосина, *мајка Муза*, јесте сећање, присећање [итал. *ri-cordarsi* од *corda*], супротстављена је Лети и влада њома. Једнако тако, истина је у грчком језику *а-летхеја*, а

учење није ништа друго, платоничарски речено, до *ан-амнеза*, или сећање.

Чак и симболизам *камена*, *lapis occultus*, који се проналази ректифицивањем унутрашњости (*interior* или *inferior*, као што је записано, а сада можемо разумети и зашто, у каснијим варијацијама израза Василија Валентина), води порекло, мада не хронолошки, из унутрашњег осећања. Ово се напослетку чини веома вероватним. Премда је прво и несигурно осећање ураћања у унутрашње кутке свести лако доступно, да би се досегло осећање „петрификације“ обично је потребан дуг период марљивог вршења обреда. Италијански текст из шеснаестог столећа насловљен *Пракса филозофске екстазе*, вероватно Кампанелин, а објавио га је Д'Анкона поред свог рада (Turin, 1854, vol. I, стр. CCCXXIII), каже да се на извесном нивоу праксе постаје „миран као биљка или камен.“ Ово потврђује како је спонтано и тачно поређење досезања таквог стања са откривањем *камена*. По розенкројцеру Михаелу Мајеру, Камен Мудрости јесте онај камен који је, по наговору Кибеле Сатурн, прогутан, да би ова спасла Јупитера, од очеве прождрљивости. Јупитер је тако могао измаћи судбини и постати краљем Олимпа. „Црни камен“, симбол Кибеле, Римљани су донели у Рим и чували на Палатину, а поседовали су и поштовали други *lapis niger* столећима на форуму, на почетку Светог пута, *via sacra*. Тај камен је пао с небеса и Римљани су га звали *abadir*, а Грци βαίτιλος. По Рене Генону (*Le Roi du Monde*, 1958, стр. 76), реч βαίτιλος иста је као и хебрејска реч *Beth-el* (*Дом Божији*), што је име које је Јаков дао *камену* који је користио као јастук када је угледао дом Божији и небеску капију у свом чувеном сну. То је такође име које је Јаков дао граду надомак места на коме је уснио сан. Интересантно је да је према *Постању* првобитно име тог града било *Луз*. А *луз* на хебрејском јесте име мале *неуништивне* кости за коју је душа везана након смрти до дана „васкрсења“. *Луз* је такође име и бадемовог дрвета. Близу града Луза стајало је бадемово дрво у чијем корену је постојала рупа кроз коју се могло ступити у подземни потпуно скривен пролаз који води ка граду Луз. Тако се враћамо симболу подземног пролаза, који је био здружен са симболом *камена*. Читав симболизам „духовне изградње“ кориштен у *Јеванђељу*, а типичан за масонерију, баш као и симболизам *Камена Мудрости*, јесте развитак овог темељног симбола који се не може разумети (нити научити) док се не пронађе „скривени камен“.

Видели смо да се дотичемо *lapis niger*-а. Могли бисмо начинити још запажања и поређења која се тичу важности *црног камења* у древном Риму, у муслиманској традицији и у традицији *Агарте*, подземног света кога помињу Сент-Ив д'Алвејдр у његовој *Мисији Индије*,⁴ Осендовски у његовом чувеном делу *Звери, људи и богови*⁵ те Генон у делу *Краљ света*.

4 Александар Сент-Ив д'Алвејдр (1842-1909) био је један од најутицајнијих мислилаца, философа и мистика XIX века у Француској. Оснивач је масонско-темпларског Реда Строге Опсервације. Занимљиво је да је гестапо трком другог светског рата пленио копије његове чувене, постхумно објављене, књиге *Mission de l'Inde*, (прим. прев.)

5 Српско издање: *Звери, људи и богови*, Ф. Осендовски, Укронија, Београд, 2005. (прим. прев.)

Чињеница да је овај скривени камен, који се може пронаћи силаском у „инферална“ или „мрачна краљевства“, обавезно црн, може се једноставно чинити логичном последицом у развоју овог симболизма. Ипак, ако се подсетимо колико много тога се може повезати за пуно цветање и плодност овог симболизма, чини нам се да чак и овај симбол може имати специфичну везу на осећањем херметичког *црње од најцрњег*. Не смемо заборавити да „скривени камен“ јесте Камен Мудрости а не философски камен: другим речима, то је предмет који се користи у раду, а не ствар усавршавања дела; када се камен пронађе, осећање „петрификације“ наступа заједно са осећањем крајње тмине.

Када се досегне ово стање, разумевање симбола постаје ефективно; из њега се осветљава смисао даљег симболизма и тако постаје способан да сугерише шта је потребно да се учини и да води ка следећој фази дела. Препознавање односа и ограничења симбола није препуштено само оку разума. Чим се крене даље, покрећу се унутрашњи глас („глас срца“) и унутрашње ухо („уши срца“). Тако се, херметички и дословно речено, остварује преношење симболизма. У извесним тренуцима такав глас одговара на питање које ум поставља о датом стању и осећању; у другим временима он се непосредно уплиће у правом тренутку и сажето открива тајну. Но, разјаснимо ово: није у питању „глас савести“, „категорички императив“, нити слични изливи онога што је Ниче назвао „јадном моралношћу“, нити медијумски гласови или феномени. Реч је о унутрашњим чулима на која људи обично не обраћају пажњу, пошто су оглувели од спољашне буке и пошто су неспособни да схвате и разликују суптилне унутрашње импресије. Заиста се можемо сложити да *oculos habent et non vident, aures et non audiunt* (Очи имају а не виде, уши а не чују). Овај унутрашњи глас и ово унутрашње слушање могу бити на делу и током будног стања и током сна једнако као и на разним нивоима свести која је стечена током вршења *обрета*. Истовремено с њиховим покретањем, јављају су каткад стварни, осетилни феномени, развејавајући сваки могући скептицизам. Ови феномени често поседују и манифестовану симболичку природу, а каткад показују неупоредиву лепоту и узвишеност. Могли бисмо изнети неке примере, али нисмо нагласили ову тему само да би поменули чињенице које није могуће помешати с идејама или халуцинацијама, као што би неко могао да помисли када су у питању унутрашњи гласови и перцепције; такође треба нагласити да се симболички карактер протеже и на ове манифестације. Симболизам је и у њима толико урођен да постаје врстом универзалног, иницијацијског, језика који проналази своју подудараност и израз у иницијацијском језику кроз знакове, гестове, или „универзалне речи“ које су користиле неке организације мање или више повезане са иницијацијском традицијом.

СВЕТИ БРОЈЕВИ У ПИТАГОРЕЈСКОЈ ТРАДИЦИЈИ МАСОНЕРИЈЕ

***Јер слободу тражи тако драгоцену каквом је знају
они што и живот дају ради њених врлина.
Данте, Чистиштите. I, 71-72.***

Према старим масонским обредима и законима, циљ фрамасонерије јесте усавршавање човека. Античке класичне мистерије су имале исти циљ и изнедриле су појам *τέλετή*, савршенство иницијације. Овај технички појам је, као што тврди питагорејац Плутарх, био етимолошки повезан са три значења, значењем краја, смрти и савршенства. Исус такође користи реч *τέλειος* када подучава своје ученике да постану „савршени, као што је савршен отац ваш небески“, као и кад тврди, а то је једно од честих места где се Јеванђеља не слажу, „нико није савршен сем мог оца небеског.“

Ова дефиниција би се могла чинити експлицитном и прецизном; и без сумње, једна незнатна промена форме може озбиљно да измени суштину ствари. Узећемо као пример Пијаниђанијев речник који тврди да је циљ фрамасонерије усавршавање човечанства; велики број лаика као и бројни масони прихватају ту дефиницију. На први поглед може се чинити да је усавршавање човека исто што и усавршавање човечанства; али значења су дијаметрално супротна, а њихова привидна сличност узрокује двосмисленост и прикрива неразумевање читаве ствари. Други користе израз: усавршавање људи - једнако тако погрешно схваћен. Очигледно је готово немогуће одредити који је израз тачан, јер било који фрамасон може прогласити тачним онај израз који се подудара са његовим склоностима, а може се чак и задовољити са погрешним тумачењем. Ипак, пошто се говори о одређивању историјски и традиционално исправног тумачења, које се уклапа у масонски симболизам, питање се мења и више се не говори о појединачним приоритетима.

Рукопис који је пронашао Лок (1696) у „Библиотеци Бодлен“ - и који није био објављен до 1748. - приписује се Хенрику VI од Енглеске и одређује фрамасонерију као „познавање природе и разумевање сила које у њој делују“; изричито подвлачи постојање везе између масонерије и Италске школе, те тврди да је Питагора, један Грк, да би стекао образовање, путовао у Египат, Сирију и у све земље где су Млечани [читај Феничани] увели масонерију. Пошто је примљен у све ложе масона, стекао је огромно знање, вратио се у Магна Грецију... и основао значајну ложу у Кротону.⁶

Рукопис заправо говори о Питеру Гауеру; а пошто презиме Гауер постоји у Енглеској, Лок је остао прилично неодлучан у вези са поистовећивањем Гауера и Питагоре. Али други рукописи и Андерсонове *Конституције (Constitutions)* отворено помињу Питагору. Куков рукопис каже да је масонерија главни део геометрије, те да је Еуклид, мудар и оштроуман проналазач, поставио начела ове вештине и назвао је масонерија. Постоје и други трагови питагорејских сећања како у *Древним правилима (Old Charges)*, тако и у најстаријим штампаним обредима⁷

6 Hutchinson, *Spirit of Masonry*, Preston, *Illustrations of Masonry*; G. De Castro, *Mondo segreto*, IV, 91; A. Reghini, *Noterelle iniziatiche, Sull'origine del simbolismo*, у *Rassegna Massonica*, 1923.

7 *The Grand Mystery of Free-masons discovered wherein are the several questions put to them at their Meetings and installation*, London 1724.

(1724) која придају посебну важност непарним бројевима, у складу са питагорејском традицијом.⁸

Сви стари масонски рукописи означавају усавршавање човека, обичног појединца, као једини циљ фрамасонерије. Докази иницијације, симболична путовања, те рад шегрта и компањона имају очито индивидуално, а не колективно обележје.

Према најстаријем масонском схватању, „Велико Дело“ усавршавања, остварује се радећи на „необрађеном камену“, тј. на појединцу, тешући, глачајући и правећи од необрађеног камена правоугаони облик, док се не претвори у „кубни камен Мајсторства“, захваљујући традиционалним правилима масонске „краљевске вештине“ духовног уздизања. Постоји савршена аналогија са упоредном традицијом - херметичком традицијом, која се, најраније од 1600, налази у њој и показује да се „Велико Дело“ остварује радом на *materia prima* претварајући га у „Камен Мудрости“ према правилима „херметичке краљевске вештине“. Подухват који прати начело Василија Валентина: V.I.T.R.I.O.L. (*Visita Interiora Terrae Rectificando Invenies Occultum Lapidem*, односно, Посети унутрашњост земље, прочишћењем ћеш пронаћи скривени камен) или *Смарагдну таблицу*, коју модерни арабисти приписују питагорејцу Аполону из Тијане. Насупрот томе, према савременијем и лаичком масонском схватању, рад усавршавања треба да се оствари на људској заједници, човечанству или друштву које треба променити и усавршити; а на тај начин се духовно уздизање појединца замењује колективном политиком. Значи да масонски подухвати имају првенствено друштвени циљ и карактер, а понекад и једино друштвени. Истински циљ масонерије - усавршавање појединца - прелази у други план онда, када није истински занемарен, заборављен и игнорисан.

Традиционално, прво схватање је без сумње тачно, а у масонској књижевности XVIII века, била су у моди претерана и измишљена поређења и поистовећивања Елеусинских мистерија са фрамасонеријом. Неоспорно је да је духовна и симболичка баштина масонског Реда само у хармонији са најстаријим схватањем циља масонерије; заиста, завет кандидата на иницијацију, симболичка путовања, страшна искушења, рађање у Светлости иницијације, смрт и васкрсење Хирама, не могу се схватити у односу на подухвате масонерије и циљ фрамасонерије уколико све треба да се сведе само на политику.

Историјски гледано, интерес и уплитање фрамасонерије у политичка и друштвена питања не види се све до 1730. године и то једино у неким деловима Европе, до продора енглеске фрамасонерије на копно. Оно мало што се, с друге стране, зна о старим ложама пре XVII века, показује присуство и коришћење симболизма организације градитељских удружења у масонским подухватима; архитектонског, геометријског, нумеричког, који по својој природи има универзални карактер. То је

⁸ Вергилије, *Еклоге*, еклога VIII.

симболизам који се не повезује ни са једном цивилизацијом, ни са једним одређеним језиком и остаје независтан у односу на све важеће политичке и религијске норме; то је разлог због кога масон, у складу са обредом, не зна ни да чита ни да пише.

Са легендом о Хираму и грађењем Храма уводи се хебрејски елемент; а свете речи шегрта и компањона (једине градације или тада постојећих степенa) које се односе на ову легенду су хебрејске. Али, ова легенда не припада традиционалној својини Реда; смрт Хирама се не појављује у старим масонским рукописима, Андерсонова *Конституције* не познају трећи степен. У сваком случају, нема ничег посебног у присуству хебрејских елемената и речи у доба када је хебрејски сматран светим језиком, који је Бог користио у обраћању човеку у Земаљском Рају; реч је о чињеници чију важност никако не треба преувеличавати и која није у стању да оправда афирмацију хебрејских знакова у фрамасонерији. Слово Г грчко-латинског алфабета, почетно слово геометрије и речи Бог на енглеском (*God*), које се појављује у Ватреној Звезди или у масонској Делти, чини се да није ништа друго до иновација (без вредности за оног ко не зна да чита и пише), док су два основна симбола Реда уједно и два најзначајнија симбола питагорејства: пенталфа или пентаграм и питагорејски тетрактис. Масонска вештина или краљевска вештина, појмови које је користио неоплатоничар Максим из Тира,⁹ била је поистовећена са геометријом, једном од наука питагорејског квадривијума и тешко је разумети како је један Освалд Вирт, масон-ерудита и херметиста, успео да напише да су се масони у XVII¹⁰ веку проглашавали присталицама краљевске вештине јер су у ранијем времену постојали краљеви који су се интересовали за дела привилегованих удружења градитеља у средњем веку. Елементи чисто масонског обележја заједно са нумеричким и геометријским симболизмом чине симболичку баштину, архаични и аутентични обред братства. Не кажемо његову карактеристичну баштину, јер ти елементи се такође јављају, макар појединачно, у компањеражи која је веома блиска, што се осталог тиче, фрамасонерији.

Касније, између XVII и XVIII века, када су енглеске ложе почеле да примају као браћу *прихваћене масоне* (*accepted masons*), људе који нису обављали послове архитекте или посао зидара, јављају се херметичке и розенкројцерске појаве; као на пример Елијас Ешмол (1617 -1692), како истиче Гулд у својој историји фрамасонерије. До контакта између херметичке и масонске традиције изван Енглеске дошло је отприлике у исто време, што имплицира да су на континенту постојале масонске ложе независне од Велике Ложе Енглеске. Насловна страна једног важног херметичког текста, објављеног 1618,¹¹ носи херметичке симболе (*Rebis*) заједно са стриктно масонским симболима: угломером и шестаром; исто се

9 Максим из Тира, *Discours philosophiques*, 1764: XI расправа.

10 Уп. Oswald Wirth, *Le Livre du maître*, 1923, страна 7.

11 Johan Daniel Milius, *Basilica Philosophica*, Frankfurt, 1618.

дешава и у једној италијанској алхемијској књижици, штампаној на оловним плочицама, која датира из тог времена.

У тој књижици се, између осталог, приказује Тубалкаин са угломером и шестаром у рукама. Данас се, по Библији, Тубалкаин сматра првим ковачем. Грешком у етимологији, која је у то време била врло распрострањена, а коју је преузео ерудита Восије, поистовећен је са Вулканом, ковачем Богова и Богом ватре, који по алхемичарима и херметистима влада херметичком ватром (или духовним жаром), ватром која омогућава велики подухват преображења. У једном нашем младалачком делу¹² дали смо погрешно тумачење лозинке *Тубалкаин*, јер смо игнорисали погрешно поистовећивање Вулкана са Тубалкаином, које су прихватили херметисти и ерудите у XVII и XVIII веку. Данас нам се чини очигледним да ова лозинка, као и неке друге, произилазе из херметизма и да су вероватно уведене у фрамасонерију и придодате светим речима, представљајући доказе везе која се успоставила између херметичке и масонске традиције. Лозинке 2. и 3. степена не постоје у Причардовом обреду (1730). Херметизам и масонерија имају за циљ „велики подухват преображења“ и обе традиције преносе тајну једне *вештине*, коју означавају термином „краљевска вештина“, који је користио Максим из Тира. Дакле, било је природно да су се херметизам и масонерија сматрали блиским. Можемо видети да се прихватање херметичког симболизма не остварује на штету масонске универзалности нити њене независности пред религијом и политиком, будући да је херметички или алхемијски симболизам, такође, по својој природи, противан свему што се сматра религиозним и политичким. Масонска и херметичка вештина, или једноставно вештина, јесте једна вештина, а не доктрина или верско опредељење.

До 1717. године свака је ложа заиста била слободна и независна; браћа једне радионице била су прихваћена као гости у осталим радионицама под условом да прођу „поправку крова“ (врста испита који дозвољава да се утврди да је брат уистину брат); али само је „Поштовани“ једне радионице имао јединствени и врховни ауторитет међу браћом. Године 1717. је настала велика промена и то оснивањем прве Велике Ложе - Велике Ложе Лондона, а нешто касније протестантски свештеник Андерсон почео је да издаје масонске *Конституције* за ложе под покровитељством Велике Ложе Лондона; те је, теоретски, једна радионица могла - и може - да сачува своју аутономију, или да се припоји покровитељству Велике Ложе.¹³ У пракси се данас сматрају регуларним ложама само оне које непосредно или посредно произлазе или су производ Велике Ложе Лондона, и само као такве могу се назвати „регуларним“.

Дакле, веома је важно уочити да Андерсонове *Конституције* експлицитно потврђују да, како би се ушло и припадало фрамасонерији, једини услов јесте бити *слободан човек* беспрекорних врлина, те да

12 Уп. А. Reghini, *Le parole sacre e di passo ed il massimo mistero massonico*, Todi, 1922.

13 Ово мишљење категорички износи О. Вирт; уп. *Le Livre du maître* страна 189.

(насупротив разним хришћанским сектама) величају принцип толеранције према сваком верском убеђењу понаособ, додајући само да један масон никад неће бити „глупи атеиста“. Могло би се помислити да Андерсон у *Конституцијама* признаје да фрамасон може бити интелигентни атеиста, али је вероватније да, као добар хришћанин, мисли да је сваки атеиста обавезно и имбецил, према изреци коју користи: *Dixit stultus in corde suo: Non est Deus* (Рече безумник у срцу својем: нема Бога). Овде би било неопходно направити дигресију и приметити да у овој расправи, како онај што потврђује, тако и онај што негира, углавном не поседује никакво знање о ономе што се доказује да постоји или чије се постојање негира, као и да се реч Бог користи у тако испразном смислу да свака дискусија постаје бескорисна. Како год било, *Конституције* фрамасонерије су наглашено теистичке; а лаици који фрамасонерију оптужују за атеизам, или то чине из зле намере, или не признају да дела у славу Великог Архитекте Универзума. Приметићемо такође да ово одређење, које је у хармонији са смислом масонског симболизма, има подједнако тачан и јасан смисао насупротив извесним празним, бесмисленим одређењима као што су: „Наш Господ“, „Отац свих људи“, итд.

Квалитет слободног човека, који узноси лаика до иницијације или масона чини достојним да га сматрају братом, од велике је важности. Андерсон не престаје да фрамасоне назива *Free Masons*, те не преостаје ништа друго него да се проучи у чему се састоји та *freedom* Слободних Зидара. Да ли је реч само о економској и друштвеној повластици која се не односи на робове и слуге, те о повластицама и привилегијама које је уживало *фрамасонско* удружење спрема влада држава и далеких земаља, у којима је спроводило своје активности? Или пак ово називање зидара француским или слободнима треба да се схвати другачије, као да су они људи који нису робови ни предрасуда, ни верских убеђења; да ли је то слобода коју би било бескорисно обелоданити? Ако је то случај, онда би било узалудно тражити документоване доказе, а питање би остало нерешено. Али, ипак се може дати објашњење захваљујући документу из 1509. године, чије се постојање или важност није истицала све до данас.

Реч је о писму, које је 4. фебруара 1509. године написао Италијан Ландолфо свом пријатељу Корнелију Агрипи, да би му препоручио једног иницијанта. Ландолфо му пише:¹⁴ „Немац је као и ти, пореклом из Нирнберга, али живи у Лиону. Радознали мали истраживач мистерија природе, он је слободан човек, потпуно независан од других, који жели, због твоје репутације, да истражује и твој бездан... Пошаљи га онда да га испушаш у том простору; да ношен на крилима Меркура лети од регија Аустрије до оних у Аквилону, да узме и жезло Јупитера; а ако наш новајлија жели да се закуне нашим статутом, придружи га нашем братству.“ Говорило се о једној херметичкој тајној организацији коју је основао Агрипа и постоји очигледна аналогија између испушавања

14 Корнелије Агрипа, *Писма*. Уп. такође монографију А. Регинија у предговору италијанског превода Агрипине *De occulta Philosophia*.

простора са којим треба да се суочи иницијант и страшних искушења и симболичког путовања масонске иницијације, чак и ако се искушење у том случају не дешава на крилима Хермеса. Хермес Психопомп, отац философа према херметичкој традицији, водич је душа у класичном оностраном и у мистеријама иницијације. У овом писму се такође обелодањује врлина слободног човека, довољна да се отворе врата лаику који куца на њих; у суштини, овде се показује почетак слободе мишљења и толеранције. Обе паралелне традиције, херметичка и масонска, постављају исти услов пред лаика у иницијацији - да он буде слободан човек, из чега се може закључити да се тај услов није односио на појединачне повластице градитељског удружења, јер би са друге стране било неумесно захтевати од *accepted Masons* да прате та правила, будући да нису били зидари по професији већ фрамасони.

Основни смисао Андерсонових *Конституција* се заснива на принципу слободе мишљења и толеранције који дозвољава и нехришћанима да припадају Реду. У Андерсоновим *Конституцијама* фрамасонерија задржава свој универзални карактер; није потчињена ни једном одређеном философском веровању, нити једној религијској секти и не показује тежњу ка друштвеном и политичком деловању Реда. Може бити да је овај слободни смисао лишен верских убеђења подједнако инспирисао масонерију и пре 1717, а да Андерсон није учинио ништа друго сем што га је потврдио у *Конституцијама*.

Пошто се учврстила у Америци и на Европском континенту фрамасонерија је углавном сачувала свој универзални карактер религиозне и философске толеранције и остала далеко од политичког и социјалног покрета, чак понекад истичући, као у Немачкој, свој интерес за херметизам. Око 1740, почели су да се умножавају нови обреди и високи степени, али пажљиво чувајући обреде и обред прва три степена оне праве фрамасонерије која се подједнако називала симболичком или плавом масонеријом.

Обреди ових високих степена су у неким случајевима били развој легенде о Хираму, или се повезују са розенкројцерима, херметизмом, темпларима, гностицизмом, катарима... и још увек немају аутентичан масонски карактер. Са масонске тачке гледишта потпуно су излишни. Фрамасонерија је употпуњена у прва три степена, призната у свим обредима на којима се заснивају високи степени и врховне ложе различитих обреда. Компањон фрамасон, једном када постане мајстор, симболички је завршио велики подухват. Високи степени могу имати само једну заиста масонску функцију, ако доприносе правилном тумачењу масонске традиције и у интелигентнијем схватању и у примени обреда, тј. краљевске вештине.

То свакако не значи да треба укинути високе степене, пошто су браћа која су њима одликована слободна, и они којима се допада да се сједињују на обредима и органима - да би радили на ономе што није у супротности са масонским подухватима - треба да имају слободу да то чине. Међутим, са

искључиво масонске тачке гледишта, њихово припадање другим обредима и другим врховним ложама не ставља их изнад мајстора који не осећају потребу да делају сем на оном што је садржано у прва три степена универзалне масонерије. Поврх тога, очигледно је да различити обреди као: Сведенборгов, Шкотски, Обред Строге Опсервације, обред из Мемфиса... - пошто су различити, нису универзални, или нису ништа друго до варијације, које се заснивају на прва три степена. Заборавити или покушати учинити неприродним универзални, слободни и толерантни принцип фрамасонерије како би се наметнуло гледиште или појединачни циљеви браћи у Ложама, значило би ићи против духа масонске традиције и против начела *Општих правила* Братства.

У Француској се, у исто време кад и цветање високих степена, јавља прво изопачење. Бујање идеја у том периоду, покрет енциклопедизма, оставља последице и на фрамасонерију која се ужурбано шири и расте. По први пут, интерес Реда се усмерава и концентрише према политичким и друштвеним питањима. Тврдити да је Француска револуција дело фрамасонерије - чини нам се - није нимало преувеличано; насупрот томе, неоспорно је да је фрамасонерија у Француској патила; и да није било тако, тешко би се десило да утицај великог световног покрета доведе до револуције и кулминира у империји. Француска фрамасонерија се тако поново родила и наставила да постоји као једна компромитована масонерија, заинтересована за политичке и друштвене проблеме; неки су покушали да је доживе као „традиционалну“ јер је представљала француску масонску традицију, веома различиту од античке традиције. Ова девијација и овај компромис су главни узроци - а можда и једини - разлике која је тим путем настала између англо-саксонске и француске масонерије. То је узроковало неслогу у Италији током последњих педесет година, што је имало за последицу разједињење и слабљење пред језуитским и фашистичким нападима и прогонима. Било како било, чак и браћа која следе традицију француских масона нису заборавила принцип толеранције, а у италијанским масонским ложама, много пре фашистичког прогона, било је браће свих вероисповести и свих политичких партија, обухватајући и католике и монархисте.

Треба такође запамтити да, у периоду који је претходио Француској револуцији, нису сви масони заборавили истинску природу фрамасонерије, чак и када су били дезорјентисани услед мноштва различитих и супротних обичаја. У Манастиру Филалете су се састали масони свих обреда, потакнути истом жељом - да обнове јединство. Само је Каљиостро, који је основао обред египатске масонерије, састављене из три степена и искључиво посвећене подухвату духовне изградње, одбио да присуствује збору у овом манастиру због разлога које би сада било предуго излагати.

Утицај француске масонерије, након револуције и током империје, осетио се и у Италији. Још и данас је присуство одређених техничких термина у масонским „подухватима“ доказ тога утицаја, као Венераблов *mallete* (буквално преведено на италијански као *maglietta*), као и други

појмови (*louvreton*, фонетско-семантички превод имена *Lufton*, и син Гаваона, општи назив за масоне према првим енглеским и француским обредима). Француска и италијанска фрамасонерија биле су уско повезане током целог последњег века, а понекад су имале револуционарно-републикански однос, али и материјалистичко-позитивистички, што је пратило философску моду тога доба. Не може се рећи да се италијанска фрамасонерија претворила у материјалистичку фрамасонерију, јер је увек била толерантна за сва мишљења, те због тога није престала да слави нарочито велики дух као што је Ђузепе Мацини и велике фрамасоне као што су Гарибалди, Бовио, Кардучи, Филопанти, Пасколи, Домицио Ториђани и Ђовани Амендола, сви идеалисти и спиритуалисти.¹⁵ Тек су бесно дивљаштво и вандализам фашистичких дивљака опустошили наше храмове, библиотеке и поломили бисте Мацинија и Гарибалдија које су красиле наша седишта.

Са друге стране, треба увидети да је енглеска фрамасонерија увек сачувала спиритуалистички карактер и никад се није десило да дође до негирања постојања Великог Архитекте Универзума. Често је била у искушењу, и још увек јесте, да да извесни хришћански тон том свом спиритуализму, удаљавајући се на тај начин од духа апсолутне и неконфесионалне непристрасности Андерсонових *Конституција*. Не може се порећи да обавеза полагања заклетве над Јеванђељем Светог Јована није доказ нетолеранције према лаицима, агностицима, паганској браћи, јеврејима и слободним мислиоцима који немају посебну наклоност ка Јеванђељу Светог Јована и игноришу све што је јовановске традиције. Нетолеранција се показује и лошом навиком да се текст и коментари поглавља Јеванђеља убацују у току делања Ложе. Ако овај обичај, подложен критици добија на важности, завршиће се свођењем делања Ложе на обично квекерско или пуританско богослужење, на неку врсту „бројанице“ или „вечерње службе“, бескорисно и неподношљиво за слободну мисао толике браће која у Енглеској и Америци нити иду на мису, нити прихватају непогрешивост папе, нити ауторитет Библије. Да ли је неопходно да се створи лоша клима и иритација у нашим редовима без и једне поштоване контра-партије? Може ли се веровати да ће тим путем поћи остали и прећи у своје религије и на тај се начин одбранили од енглеског и америчког безбожништва?

Ови закључци опомињу да се сачува универзални карактер фрамасонерије изнад религиозних и философских веровања и политичких компромиса. Што не значи да треба игнорисати политику. У ствари, треба

15 Ђузепе Мацини (1805 - 1872), оснивач „Младе Италије“ (тајног друштва које је радило на плану успостављања републике у Италији). Ђузепе Гарибалди (1807 - 1882), италијански родољуб који се борио да ослободи Италију од Аустријске власти, од Бурбона (краљевство Две Сицилије) и на крају од папства. Ђовани Бовио (1841 - 1903), философ и радикални политичар левице. Ђосупе Кардучи (1835 - 1907), песник. Квирико Филопанти (1812 - 1894), родољуб и универзитетски професор. Ђовани Пасколи (1855 - 1912), песник. Домицио Ториђани (1879 - 1932). Ђовани Амендола (1882 - 1926), политичар, философ, оснивач Покрета Националног Демократског Јединства.

се заштитити од ње. Нетолеранција не може дати простора толеранцији, али толеранција може да прихвати све осим наглашено агресивне нетолеранције. Од тренутка кад су се појавиле Андерсонове *Конституције* са својим принципом слободе и толеранције, католичка црква је екскомуницирала фрамасонерију, која је једино била крива за толеранцију; а са друге стране окрутност према фрамасонерији никад није престала. У Италији, прогон фрамасонерије током тих задњих двадесет година започели су језуити и националисти;¹⁶ што се тиче фашиста, да би добили наклоност поменуте госпoде, нису се либили изазвати аверзију цивилизованог света према Италији због вандализма према фрамасонерији. Језуити су изгубили тај рат, али се болест нетолеранције стално шири, добија нове облике и треба се заштитити од ње. Са друге стране, куцнуо је час, уколико не грешимо, да се фрамасонерија рашири по целој земљи и да се успостави братство међу људима свих раса, култура и вера; а да би се овај подухват успешно спровео, потребно је да фрамасонерија не поприми онај облик и тон који припада мањини, а који је одбојан великим источњачким цивилизацијама: Кини, Индији, Јапану, Малезији и свету Ислама. То је могуће, док год се фрамасонерија уздржава од религије и остаје верна својој духовној баштини, док се не састоји ни од једне службене вероисповести, или философског и религијског система, док не припада ни једној групи постулата или идеолошких и моралистичких предрасуда, док не вуче за собом неки научни терет који се сматра носиоцем истине у коју треба преобратити невернике. Илузорно је заносити се, ако и постоји права вера или философија, да ми можемо освојити и комуницирати са другима путем преобраћења, исповедања, или изговарањем одређених формула, јер свако од њих схвата те речи преображења на свој начин, у складу са својом културом и интелигенцијом; а у суштини ни нису ништа друго до, како је говорио Хамлет: *речи, речи, речи*. Док се то не увиди, изгледа да се те речи разумевају на индентдчан начин, али чим дође до размишљања, настају секте и јереси, све понаособ уверене у своју истину. Знање не може више бити схваћено рационално, нити изражено, нити пренето; оно је *виђење*, суштинско и нужно неодређено, неизвесно; тек када се очи отворе на светлости са рођењем у новом животу, може се сагледати та визија. Масонска или краљевска вештина је вештина рада на необрађеном камену, да би се омогућило преображење човека и постепена перцепција иницијацијске светлости, што свакако не значи да фрамасонерија има монопол над краљевском вештином.

Током последња два века већина противника је нападала фрамасонерију систематски и једино путем лажи и клевета, ослањајући се на моралистичка и патриотска осећања. Тако се тврдило да се масонски подухвати састоје од гнусних оргија, и због тога су се извитоперивали обреди, разоткривале су се церемоније и излагале подсмеху, масони су били оптуживани за издају због међународног карактера Реда, тврдило се

16 Уп. Emilio Bodrero у *Civiltà cattolica*, гласилу Дружбе Исусове, и у *Roma Fascista*, периодичној штампи; такође у *Ignis* и *Rassegna Massonica*, године 1925.

да фрамасонерија није ништа друго до јеврејски инструмент, увек се покушавало преварити и узбунити вернике и народ уопште против „Тајног Друштва“. Фрамасони су наравно врло добро знали да се ту радило само о клеветима, а пошто ништа није успело да их поколеба, покушало се да им се онемогући удруживање у њиховом делању, или да одговарају на клевете и бране се. Недавно је извесни католички писац¹⁷ објавио студију о „Тајној традицији“ где је, зналачки и са умешношћу, уместо да настави да пласира непрекидне и уобичајене клевете намењене да оставе утисак на лаика, исте заменио вештом и лукавом критиком којом је намеравао да импресионира ученог читаоца и дух наше браће.

Ова критика доказује да темељ свете традиције не садржи ништа осим потпуну празнину (страна 139) и потврђује да „школа иницијације - или путем ње, Тајна традиција - није ничим подучила човечанство“ (страна 155). Несхватљиво је како истовремено може да се тврди да се ова апсолутна празнина, „ова тајна традиција“ (страна 149) подудара, иако често искварена, са гностичким учењима, али не захтевајмо превише. Фрамасонерија је дакле, према аутору, сфинга без загонетке која не подучава никакву доктрину; читалац долази до закључка да, пошто је лишена садржаја, масонерија нема никакву вредност. На претходним сраницама смо доказали да фрамасонерија не подучава никакву доктрину и *не треба* да је подучава, и да је та карактеристика њена највећа вредност. Дакле, да би закључили да *тајна традиција* садржи празнину уместо доктрину, треба поверовати да само доктрина може да попуни празнину. На страни 153, аутор још увек тврди: „систем иницијације претпоставља да човек може напором интелигенције да схвати необјашњива питања космоса и оностраног“; на страници 152 пише: „Католичка црква оповргава узалудна и марљива проучавања оних који су самозвано иницирани, недодирљива снага догме мора бити једина јер не могу постојати две истине“, те да је систем иницијације неспојив са хришћанством. На ове тврдње одговарамо игноришући постојање система иницијације, јер не познајемо иницијанте који имају ауторитет, а још мање можемо да прихватимо илузију да постоји могућност решења необјашњивих питања њиховом интелигенцијом или марљивим проучавањем, али нама је тешко да признамо да вера у једну догму може да доведе до знања; дакле знати не значи и веровати. Заиста мислимо да је истина нужно неизрецива и необјашњива; а лаицима остављамо утешну и наивну илузију да верују да је могуће на неки начин формулисати ову истину и ово знање у виду веровања, формула, доктрина, система и теорија. Поврх тога, чак је и Исус знао да су његове параболе само параболе; али је својим ученицима такође говорио да је њима „омогућио да схвате *тајну* небеског краљевства.“ Очигледно *sola fides sufficit ad firmandum cor sincerum* (Сама вера је довољна да се учврсти искрено срце), али *non sufficit* (није довољна) да би се откриле тајне, што је подједнако важно и за једноставно расуђивање. Овим не желимо никако да умањимо вредност вере и расуђивања, али вера сама води у философско очајање; и

17 Уп. Raffaele Del Castillo, *La tradizione segreta*, Milano, 1941.

обоје су помало као дуван и кафа - два отрова који се надопуњују; али свакако није довољно пушити лулу и пити кафу да би се уздигли до знања. Знању *multi vocati sunt* (многи су призвани), али не сви; а међу многима, *pauci electi sunt* (малобројни су изабрани). Насупрот томе, према Католичкој цркви, довољно је имати веру у догму, а знање и рај су приступачни сваком џепу по заиста багателним ценама.

Да резимирамо: не постоји тајна масонска доктрина;¹⁸ али постоји тајна вештина, названа краљевском или једноставније само *вештина*; то је вештина духовне изградње којој одговара света архитектура. Масонска оруђа имају дакле симболичко значење у подухвату преображавања, а тајни краљевске вештине одговара архитектонска тајна градитеља великих средњовековних катедра. Природно је да фрамасони славе Великог Архитекту Универзума, чак и ако није дефинисано шта се заправо подразумева под том формулацијом.

У античкој архитектури, нарочито у светој, питања односа и пропорције била су од превасходног значаја; класична архитектура је дефинисала пропорције различитих делова једне грађевине, а посебно храмова, базирајући се на тајном *размеру*, на који се позива Витрувије.¹⁹ Постоји читава референтна књижевност посвећена египатској архитектури, а највише Кеопсовој пирамиди, која илуструје њен математички карактер; и да наставимо са највећим опрезом, тачно је, на пример, да се та пирамида налази тачно на тридесет степени географске ширине, да би са центром земље и северним полом формирала једнакостранични троугао; тачно је да је савршено оријентисана и да је страна која гледа на север тачно усправна на осу земљине ротације, у функцији позиције коју је имала пирамида у доба њене изградње. Што се тиче грађевина из Средњег века, нису их водили само архитектонски принципи; бринули су се о оријентацији цркве, о броју наоса, итд; градитељска вештина је била повезана са геометријском науком. Угломер и шестар су два основна симбола градитељског удружења и основни су симбол у масонској вештини; а лењир и компас два основна оруђа у елементарној геометрији. Библија нас учи да је Бог одредио да *omnia in numero, pondere et mensura* (све је у броју, мерењу и мери); питагорејци су начинили реч *космос* како би описали лепоту свемира у коме су утврдили постојање јединства, реда, хармоније, пропорције; а међу четири науке питагорејског квадривијума - аритметиком, геометријом, музиком и астрономијом - прва је била у основи свих осталих. Данте је поредио Сунчево небо са аритметиком, јер

18 О. Вирт је то исто рекао после 1941. године: „Пошто метод иницијације одбија да усади било шта што већ постоји, тешко је допустиво да се подучава одређена доктрина унутар Мистерија“, у *Livre du maître*, страна 119. Дел Кастиљо напротив подржава - и без икаквог доказа - да је Масонерија покушала да подучава тајну доктрину и тврди да не постоји траг ове одређене доктрине. Уместо да прихвати да је његово гледиште неодрживо, он оптужује масонерију да је прегломазна и неспособна. *O vos qui cum Jesu ite, non ite cum Jesuitis* (О, ви који са Исусом ходите, не идите са Језуитима).

19 Марко Витрувије Полио, I век п.н.е., аутор дела *De architectura*, посвећеног Августу, јединог дела из те области које је сачувано из антике. (прим. прев.)

„као што се од сунчеве светлости сијају све звезде, тако се и од светлости аритметике сијају све науке“, и једнако „као што око не може да гледа у сунце, тако ни око ума не може да гледа у бесконачни број.“ (*Гозба*, II, XIII, 15 и 19).

Не улазећи у коментарисање овог одломка, не може се одредити које место по Дантеу заузима аритметика. Са друге стране и Библија и архитектура упућују да се обрати пажња на бројеве. И данас, кад још увек није прихваћено да у космосу постоји јединство реда, хармоније и закона, нити се прихвата ишта више од ограниченог детерминизма закона вероватноће, ипак се модерна физика своди на разматрање бројева и односа међу њима; заиста не остаје ништа друго осим бројева. па су и Ајнштајн и Берtrand Расел констатовали и прихватили да се модерна наука вратила питагорејству.

Дакле, нема ништа чудно у томе да су фрамасони поистоветили уметност архитектуре са геометријом и дали разумевању бројева такву важност која оправдава њихову традиционалну намеру да буду једини који разумеју „свете бројеве“.

Али још морамо да размотримо неке ствари. Геометрија у свом делу који се тиче мера, тј. у мерењу, изискује познавање аритметике. Дакле, у антици, прихватање речи *Геометрија* било је мање уобичајено него данас, а геометрија је генерички означавала целокупну математику, тако да се поистовећивање краљевске вештине са геометријом у фрамасонерији не односи само на геометрију схваћену у свом модерном смислу, већ и на аритметику. Осим тога, морамо да приметимо да је веза између геометрије, краљевске вештине, архитектуре и духовне изградње она иста која надахњује Платонову изреку: „Нека овде нико не улази сем геометра“. Изрека је сумњивог порекла, пошто није забележена осим код једног каснијег коментатора, али у делима која су неоспорно Платонова можемо прочитати: „...геометрија је начин да се душа усмери према целокупном бићу, припремна школа за научнички дух, који је способан да усмери активност душе ка надљудским стварима; (...) „Чак је немогуће достићи праву веру у Бога без познавања математике, астрономије и унутрашњег јединства ове последње са музиком“.²⁰

Ово Платоново схватање и став вероватно потичу из Италске или питагорејске школе, које су имале велики утицај на њега, што дозвољава да се тврди да је масонерија нашла инспирацију у Платону, који се у последњој анализи увек окреће питагорејској геометрији и аритметици. Чињеница да постоји веза између фрамасонерије и питагорејског Реда - да је у питању непрекинута историјска веза, а не само духовно сродство - сигурна је и јасна. Протојереј Доменико Ангера у предговору који је написао за штампање „Општих статута Фрамасонског друштва старог и признатог шкотског реда“ (1874), који су већ били објављени у Напуљу 1820, категорички тврди да је масонски Ред истоветан питагорејском Реду.

20 Gino Loria, *Le scienze esatte nell'antica Grecia*, 2. издање, Milano 1914, страна 110.

Али чак и да се не иде тако далеко, сличност оба реда је извесна. Геометријска вештина фрамасонерије у основи произилази непосредно или посредно из питагорејске геометрије и аритметике; пре њих тога није било, јер су питагорејци били ти који су створили слободне науке, према оном што се може историјски закључити, почевши са Прокловим сведочанством. „Осим неких геометријских заслуга, које се могу, без сумње приписати Талесу, геометрија је - каже Пол Тамери - цела искочила из Питагориног ума, као што је потпуно наоружана Минерва искочила из Јупитера; а питагорејци су били први који су изучавали аритметику и бројеве“.

Да би се изучавала својства светих бројева фрамасона и њихова улога у фрамасонерији, пут који се за то отвара јесте изучавање античке питагорејске аритметике; а треба је изучавати како са аритметичке тачке гледишта, тако и са тачке гледишта симболичке или формалне аритметике - како је назива Пико де ла Мирандола - која одговара оном философском и духовном виђењу које Платон даје геометрији. Оба значења су уско повезана у развоју питагорејске аритметике. Разумевање питагорејских бројева олакшава разумевање светих бројева масонерије.

**ИТАЛИЈАНСКИ АЛХЕМИЈСКИ
ТЕКСТ НА ОЛОВНИМ
ТАБЛИЦАМА**

У години 1910. појавило се мало дело насловљено: *Књижица о алхемији написана на оловним таблицама у XIV stoleћу*, сачувано у библиотеци покојног професора Сципија Лапија. Објављена је са уводом, напоменама и тринаест факсимила Анђела Маринелија, са предговором професора Ђезара Анибалдија. (Città di Castello Tipografia dello Stabilimento S. Lapi, 1910.)

Оригинални оловни текст је „правоугаона књижица од 36 страна, нумерисана *recto* и *verso*, начињена од оловних таблица дебљине око једног милиметра.“ По Маринелију и Анибалдију, књига несумњиво датира из четрнаестог века. Карбонели је, ипак, у једном од својих радова (Giovanni Carbonelli, *Sulle fonti storiche della Chimica e dell' Alchimia in Italia*, Rome, 1925.), писао о овој књизи и упоредио је са другим сличним оловним записом сачуваним у Фирентинској дипломатској архиви. Карбонели је оба ова записа сместио у исти период - по њему они су написани писмом прве половине шеснаестог stoleћа. Ми верујемо, и изнећемо своје разлоге, да је књижица коју је објавио Маринели још млађа; да будемо прецизни, да потиче из прве половине седамнаестог века. Што се другог текста тиче - о коме је Ђезаре Гвасти одржао предавање 1859 (предавање се налази у Гвастијевим *Opere*, том III, део I, стр. 93-102, Prato, 1896.) - ако ништа, мало је млађи од првог текста. Овде није у питању проблем просто научне природе; поред осталог, проблем је повезан и са питањем веома несигурне и контроверзне историјске природе, односно односом између херметизма и масонерије.

Насловна страна књижице има избрушену позадину, а на средини предње стране видимо слику човеколиког сунца, окруженог наизменичним правим и таласастим зракама. На средини четврте стране видимо слику човеколиког полумесеца, чија шиљата брада чини један од месечевих кракова. Текст књижице је испрекидан илустрацијама које је репродуковао - али не фотографски - Маринели. Док упућујемо на Маринелијево дело, укратко ћемо, следећи редослед, описати ове слике понављајући тако, корак по корак, текст књижице.

Прва таблица садржи богато украшену кочију, коју изнад облака вуку четири коња, у којој седи потпуно одевена људска фигура, чију главу опкружује зракасти ореол. У једној руци држи узде а у другој бич са много трака; нема браду - детаљ који је навео Маринелија да закључи како је овде у питању Зора на њеној кочији осветљеној сунцем, које се, опет, види у горњем десном углу.

На дну илустрације се чита: *Pater eius est Sol; mater eius est Luna* (Отац му је Сунце; мајка му је Месец). Ово је изрека из „Смарагдне таблице“ која се приписује Хермесу, „Оцу Философа.“ Кочијаш који управља са ова четири коња подсећа на *Currus Triumphalis Antimonii* (1604) Василија Валентина, а још прецизније на *Auriga ad quadrigam auriferam* (1601) Николаса Барнауда. Блискост латинских речи *auriga*

(кочијаш) и *augur* (злато) видљива је и типична је за херметички стил. Ипак, ово поређење је етимолошки нетачно пошто *auriga* проистиче из санскритског *aru* = коњ (тркач), мада је у Барнаудово време поредба засигурно изгледала несумњива и веома сугестивна. Четири коња представљају четири елемента; облаци нам говоре да се ова сцена не одиграва на земљи, већ на небу; другим речима, не треба трагати за материјалним значењем већ за духовним.²¹

На другој страни књижице видимо брадатог и полунагог мушкарца са косом како седи на малом брегу испод дрвета. На грудима му је исцртан симбол Сатурна; на дну табле читамо: *Hic est pater, et mater eius, sive lapis noster et philosophorum* (Ово је отац и мати његова, односно наш камен и Камен Мудрости). Чињеницу да ова фигура симболизује Сатурна може потврдити коса. Сатурн, италско божанство засејаних поља (Варон је записао: *ab satu dictus Saturnus* - Сатурн је назван по засеву), носи косу због будуће жетве. Неће нас зачудити што Сатурна срећемо одмах на почетку, посебно када помислимо на *saturnia regna* (владавину Сатурна) из *златног доба*.

Речено језиком алхемије, Сатурн је олово, односно метал од којег је начињен наш алхемијски спис једнако као и други рукопис. Древни египатски алхемичари су олово сматрали за *праоца* осталих метала. Његово име се такође односило и на сваки бели и растопљив метал или легуру, односно на калај (бело олово), и на легуре бакра и калаја, које су се једнако тако комбиновале са антимоном, цинком, итд. Наше олово јесте олово које су Плиније и стари називали „црно олово“ (ово је чита етимологија латинске речи *plumbeum*) насупрот белом олову, односно калају. Ковине олова често садрже сребро, тако да када са њима радило, изгледало је као једина ствар коју треба учинити - опонашати и помоћи природи у делу преображавања. Посебна тежина метала и споро кретање планете Сатурн, најудаљеније од земље (Уран и Нептун још нису били откривени), чини олово природним симболом за оно што је у људском телу густо, споро и тешко, односно симболом читавог телесног организма. Подударност није пуки резултат нашег закључивања, већ је по среди једна чињеница, како се може видети и у овој француској строфи од шест стихова:

*Il est partie dans l'homme
Dont le nome six lettres consomme.
Si tu y vas un P adjouitant
Puis l'S en M permutant
Tu trouveras sans nul ambages
Le vray nom du sujet des Sages.*

21 Ово такође може значити да овде имамо посла са операцијама и елементима који упућују на суптилну равн. (Прим. УР)

(У човеку део постоји
Чије име шест слова садржи.
Ако слово П додао будеш
Па С у М преименујеш
Пронаћи ћеш без напора нека
Истинско име материје Мудраца.)

Трећа фигура наше херметичке књижице приказује *Rebis*, или херметичког хермафродита.

Овај се симбол - вероватно најважнији херметички симбол - може пратити, од алхемичара до алхемичара, све до Зосима Панаполитана, који је био инициран у египатске мистерије или на крају трећег или на почетка четвртог столећа наше ере.

По Зосиму:

Ово је велика и божанска мистерија - оно што је тражено. Ово је Све. Из овога Све (проистиче) и због овога Све (постоји). Две природе, једна суштина; јер једно привлачи друго и влада њиме. Ово је сребрна вода (ἀργύριον), хермафродит (ἁρσινόθηλος, од ἀρρεν = мушко и θήλυς = женско), који нам увек измиче и који је увек привучен својим елементима. Ово је божанска вода коју је цео свет запоставио, чију је природу тешко замислити, јер није ни метал, ни вода у покрету, а ни (метално) тело; није потчињена. (*Collection des Anciens Alchimistes*, Paris, 1888; vol. III, стр. 146, из ms. 299 библиотеке San Marco di Venezia, једанаесто столеће.)

Ова андрогина природа је код Зосима приписана Живи (грч. υδράγγυρος, живо сребро).

Овај симбол се јавља у најстаријим алхемичарским записима средњег века, који су ништа друго до преводи или изравни изводи из арапских или јеврејско-арапских текстова. Овај симбол се бележи као *Magnesia*, *petra Diabessi*, и једним именом као *Rebis*, односно *res bis*, или „двострука ствар.“ Тако у списима који су приписани Росиму (вероватно искварено од Зосим), који сигурно претходе 1330. години (будући да је Росима навео Пјетро Боно из Пуле 1330. године), читамо: „Узми камен који се налази свугде, по имену Ребис... што значи *binas res*, или две ствари, односно мокро и хладно и суво и топло“ (*Rosimi ad Sarratantam episcopum in Auriferea Artis quam Chemicam vocant antiquissimi autores, sive Turba Philosophorum*, Basel, 1572, стр. 333-34). Штавише, алхемичар Рихард Англикус, који је био савременик Пјетра Бона, пише: „Камен је јединствен, баш попут лека кога философи зову Ребис, односно двострука ствар (*res bina*), начињеног од тела и белог или црвеног духа“ (*Richardus Anglicus, Correctorium y Theatrum Chemicum*, 1602, том II, стр. 453). Лоренцо Вентура из Венеције каже: „Та ствар од које је начињен Камен назива се Ребис, односно сачињен је од *res bis*.... Начињен је од две ствари, сперме мушкарца и менструума жене; рођен је из црвеног и белог...“ (*Laurentii Venturae Veneti, Liber de conficiendi Lapidis philosophicis ratione y Theat.*

Chem., 1602, vol. II, стр. 286). Ова листа алхемичарских писаца који су писали о Ребису лако би се могла наставити. Поменућемо и Гастона Клавеуса (*Apologia Chiypsopoeia* и *Theat. Chem.*, 1602, II, 46); Филалета (*Introitus apertus*, Amsterdam, 1667, стр. 63, погл. XXIV); и Иринеја Филалета (*Ennaratio methodica trium Gebri medicinarum...*, Amsterdam, 1678, стр. 13).

Започињући са другом половином шеснаестог века, у херметичким књигама и рукописима налазимо неколико графика и портрета Ребиса, и сви га приказују као андрогино биће. Треба укратко размотрити слике како бисмо испитали њихове варијације и како бисмо установили порекло и датум настанка андрогина насликаног у нашој херметичкој књижици.

Колико је нама познато, најстарији од ових приказа налази се у другом издању (1539) дела *De Arte aurifera* и у трећем издању (1610) истог дела. Други том овог рада садржи текст насловљен *Rosarium philosophorum* (овде грешком приписаног Арналду Виланови), који је такође без цртежа укључен у Магентову *Biblioteca Chemica Curiosa* (II, 87), као дело анонимног аутора. Ово је један од алхемијских текстова из четрнаестог столећа, и изведен је - ако није превод - из арапског или јеврејско-арапског текста. Десета фигура (*Artis auriferae quam Chemiam vocant*, Basel, 1593, II, стр. 291; и 1610, II, стр. 190) представља (види нашу фигуру 1) херметичког андрогина који стоји на полумесецу. На леђима има крила и у десној руци држи пехар из кога провирују главе и тела три мале змије; у левој руци држи смотану змију. На дну с десне стране видимо птицу, а на левој страни дрвце са шест пари лунарних лица и једним засебним лицем на врху. Седамнаеста фигура (стр. 359, II изд. и стр. 235, III изд.) само је варијација десете фигуре; андрогин је одевен а не наг, и уместо да стоји на полумесецу стоји на брдашцу из кога провирују три змије; иза његових ногу лежи стари лав. Андрогин има крила слепог миша, а с десне стране поновно видимо три змијске главе, док на левој страни видимо смотану змију. У дну десне стране налази се лабуд или пеликан са својим младунчетом; на левој страни можемо видети исто дрво које смо раније поменули. На врху читамо: *Perfectionis ostentio* (слика савршенства).

Фигура 1. Херметички андрогин из *Rosarium Philosophorum*, репродукција из том. II, стр. 291, *Artis auriferae quam Chemiam vocant*, Basel, 1593.

Према ауторитативном мишљењу Михаела Мајера, ова фигура „изражава сажетак читаве уметности са алегоријским описом, у стиховима на немачком језику, двоглаве фигуре са мушким и женским лицем, која држи у десној руци три змије, а у левој гују.“ (*Symbola Aureae Mensae duodecim nationum autore Michaelae Maiero*, Frankfurt, 1617, VI, стр. 274). Видети такође шта је Абраксас писао у вези са овим у VT поглављу.

Три године након последњег издања *De Arte aurifera* у чувеном херметичарском делу налазимо представу Ребиса, са значајном иновацијом која се налази и на нашој таблици; наиме, замена херметичких симбола у рукама Ребиса са два најважнија симбола масонерије, одосно угломером и шестаром. Заправо, друго издање *Theatrum Chemicum* (Strasbourg, 1613), садржи (IV, стр. 468) дело насловљено *Aureliae Occultae Philosophorum Partes duo*, које се с лакоћом може поистоветити са делом *Azoth* Василија Валентина, чији текст се такође налази у Мангетовом делу из 1702. (*Bibl. Chem. Cur.* II, 217), у коме је оно приписано арапском аутору Задиту. *Aurelia Occulta Philosophorum* је украшена мноштвом фигура, од којих је пета фигура приказана овде (*види фигуру 2*) и она приказује Ребис.

На врху читамо *Materia Prima*. Читава је фигура затворена унутар јајета (философско јаје херметичког стварања); у средишту Ребис, одевен у потпуности, стоји на леђима крилатог змаја који има четири ноге и који бљује ватру. Змај, опет, стоји на крилатом глобусу, унутар кога можемо видети крст, једнакостранични троугао и квадрат. На вишој и нижој пречки крста можемо прочитати бројеве 1 и 2; дуж стране троугла читамо број 3 а дуж стране квадрата 4.

Фигура 2. Ребис Василија Валентина: репродукција из *Aurelia Occulta Philosophorum*, у *Theatrum Chemicum*, Strasbourg, 1613, том. IV.

Ребис Василија Валентина у десној руци држи шестар а у левој углу мер. Десна рука одговара мушком делу фигуре (детал који је изокренут на табли италијанског алхемијског текста). На грудима андрогина читамо *Rebis*. Веома је занимљиво да су слова речи *Rebis* написана с десна на лево и да су изокренута; реч ће се појавити ако се буде гледала у огледалу. Из средине груди две зраке воде ка астролошким симболима седам планета, или ка алхемијским симболима седам одговарајућих метала, а сви су уређени у круг који почиње с левом - женском страном - па затим, настављају овим редом: Сатурн, Јупитер, Месец, Меркур, Сунце, Марс, Венера. Дакле, симбол Меркура је у горњој средини између две главе, мушке и женске. Након ове таблице долази широко и веома нејасно, објашњење које сада нећу износити зарад дужине нашег излагања.

Ребис је, у одступању Василија Валентина - а захваљујући важности овог аутора - ускоро постао веома популаран херметичарски симбол. Не знамо да ли се појавио у немачком издању Валентинове *Occulta Philosophia* (1613), али се налази у француским издањима дела *Azoth* (Paris, 1624; 2. изд, 1659) и у трећем издању дела *Theatrum Chemicum* (1659-61). Такође је репродукован у 140. гравирима која се налази на крају трећег тома Милијусове *Basilica Philosophica* (1620), и стога, заједно са осталим фигурама из Милијусова дела, у *Hortulus hermeticus* Данијела Штолца (Frankfurt, 1627). Лако би могли допуњавати листу ових репродукција Ребиса Василија Валентина, све до најскорашњијих приказа Силберера, Пуасана и Вирта: ипак, биће довољно да запазимо како се овај симбол јавио тек 1613. и како је постао широко распрострањен у првој половини седамнаестог столећа.

Андрогин насликан на табли нашег италијанског херметичког текста очито је изведен из тог андрогина; једино је сировост цртежа могла навести Маринелија и Карбонелија да јој припишу ранији датум настанка. Чак је и изрека на дну очито узета са фигуре која се налази у *Amelia Occulta Philosophorum*.

Ребис Василија Валентина различит је од свих осталих ранијих представа херметичког андрогина - а посебно од оних из *Artis auriferae* - захваљујући пре свега масонским а не алхемијским симболима који замењују смотану змију, троглаву змију и друге симболе у осталим варијацијама. Друга новина - да не напуштамо поље херметизма - јесте појава седам планета око Ребиса, појава змаја и крилатог глобуса.

Овај змај и глобус су нестали са табле наше књижице, као и реч *Rebis* која се налази на грудима андрогина. Уместо тога наш Ребис је украшен са по једним оком на сваком лакту, што је очито представа изванредне визије. Штавише, на бедрима, одговарајући мушкој и женској страни, налазимо два груба цртежа мушких и женских гениталија. Изнад вулве је уметник нацртао глобус кога надвисује крст; изнад пениса, дијамант. Овај глобус кога надвисује крст и дијамант са стране чине симбол антимонона (уп. *Theatro d'Arcani* физичара Лодовика Локателија,

Bergamo, 1644, стр. 409); тако, у отвореном противречју, *prima materia sapientis* (праматерија мудраца) више није олово, већ антимон. Чињеницу да је у питању заиста антимон потврђује прва табла Фирентинског оловног кодекса, који садржи једнакостранични троугао са врхом на горе и девет слова написаних дуж његових страна. Изнад је записано: *Benedicta (sic!) lapidem Prima materia est* (Нек је блажен камен - Он је Прва материја). Девет слова (*девет*, попут девет оловних таблица овог кодекса) сачињавају реч *antimonio*; чудно је да ни Гвасти ни Карбонели нису били свесни овога. Испод троугла је записано: *Ego sum Ambasagar quo dabo a tibi veri secretum secretissimum noster*. Написана граматички нетачно на латинском, ова реченица значи: „Ја сам Амбасагар који ће теби открити нашу најскровитију тајну.“

Фирентинска се расправа завршава реченицом да материја на којој треба да се дела јесте „проста, звана Сатурн, отац и син“; затим следи: „Погледај троугао.“ На овај начин се поистовећују Олово (Сатурн) и Антимон. Маринелијева књига, на страни VII, говори исто: „Ова материја се назива изабраним и незрелим минералом или вашим Сатурном *ex hoc*²² ђо, то је црна минерална земља.“ Након свега, идентификација Сатурна са Антимоном била је теоретски начињена на почетку Артефијевог дела *Liber Secretus*. Он је био први (једанаесто столеће) који је употребио реч *антимон*, која вероватно потиче од арапске речи *athmond* или од грчког *ithmé* (οἷμμι) уз додатак слова *al*. Ова идентификација такође нас води уназад до времена Василија Валентина и до његове *кочије* и до његовог *регулуса антимона*. Топљењем минерала са *црним сумпором*, односно са антимоном (SD_2S_3 , антимон-трисулфид; антимонит), сумпор производи сулфиде са металима, а злато минерала се уједињује са ковинастим антимоном који је сада слободан (регулус антимона код старих), производећи регулус или грумен антимона и злата. Довољно је загрејати овај регулус, користећи најнижи степен топљења и несталности антимона, како би се изоловало злато. Ово таљење са (сумпорним) антимоном називало се „краљевска купка,“ или „суначева купка“ (*balneum solis regis*); антимон, помоћу ког нестају сви метали а само злато преостаје, називао се *вуком* који прождире све метале.

Гвасти је дошао до закључка да је Амбасагар био аутор мале расправе, премда признаје да није био у стању да установи истинског аутора и дело. Кључ мистерије лежи у четвртој табли Маринелијеве алхемичарске књижице коју овде описујемо. По Маринелију; „У четвртој фигури можемо видети човека, слабо одевеног у лепршаву одећу, који у десној руци држи мали глобус прекривен крстом. У левој руци има часовник, а на сваком лакту има око; ово је чита, мада чудна, персонификација времена.“

На дну табле се каже: *Ego sum Tubalchaino qui dabo tibi verrisimum secretum secretissimum nostrum*. Ова је реченица иста као и у Фирентинском рукопису, само овог пута без граматичких грешака, и са

22 Из овог.

заменом Амбасагра Тубалкајном. Ова фигура у десној руци држи први симбол антимоноа; у левој руци је табла која је на горњој страни изре-зана у полукруг. На њој је симбол који је Маринели заменио за часовник, а у њему је Карбонели уместо часовника видео симбол ватре Δ и злата $\odot$. Ипак, овај се круг налази унутар квадрата, што подсећа на квадрат кога надгорњава троугао, други симбол антимоноа који је био популаран у седамнаестом столећу. Такође можемо опазити да се ова четири елемента, односно круг, крст, троугао и квадрат, налазе - мада у другачијем поретку - унутар крилатог глобуса Василија Валентина. У кругу унутар квадрата поновно можемо видети представу *квадрираног круга*, још једног симбола који се користио у херметичком смислу током прве половине седамнаестог столећа (види Michael Maier, *De circulo phisico quadrato, hoc est auro...*, Oppenheim, 1616). Потребно је запазити да оно што се налази на табли заправо и није представа круга, већ пре спирале; а ако је то учињено намерно, и ако није резултат уметничког неискуства, треба да размотримо још једну интерпретацију. Спирала није уобичајени алхемијски или херметички симбол: она представља *вртлог* живота, а ако је смештена унутар квадрата, који је симбол форме, и подно знака Δ херметичке ватре, она симболише вртлог живота у одвијајућем стварању, унутар међусобног деловања два супротна аспекта форме представљеним са два пара на супротним странама квадрата.

Тубалкајн²³ је „ковач свих инструмената од бронзе и гвожђа“ кога помиње Свето Писмо (Пост. 4:19-22), и то је укратко разлог његовог места на алхемичарској табlici. Током шеснаестог и седамнаестог века већина учених људи се трудила да све језике објасни њиховим односом према хебрејском, којим су говорили Адам и Ева и сам Вечни Отац у време Рајског Врта. Тако је хебрејски сматран за матеру свих језика. Следећи ову логику, Тубалкајн је био поистовећен са Вулканом, и због фонетске сличности и због тога што је и Вулкан био ковач богова. Јохан Фунгер, у својој *Etymologicum Trilingue* (Frankfurt, 1605 - види стр. 859, 916, 917, изд. 1607), пише: „Tubalcain, Thubalkain, односно *terrenus possessor*, или Вулкан, мајстор месинга, или метала...” (Christian Beckman, *Manuditione ad latinam linguam*, V изд., 1672, стр. 1124; I изд., 1626). Самуел Бохарт: „Вулкан је Тубалкајн, како име каже.“ (*Opera omnia*, 1712, том I, стр. 399; I изд., 1646). Весије (1662) и Стилингфлит (1662) такође су дошли до истог закључка.

Док су учени људи поистовећивали Вулакана са Тубалкајном, алхемичари и херметисти су му приписивали алхемијску или херметичку природу. Герхард Дорн је, у другој половини шеснаестог столећа, поменуо извесног „Вулканика Аврама Тубалкајна, алхемичара, астролога и математичара који је из Египта у земљу Ханаана донео разне вештине и науке,“ (G. Dorn, *Congeries Paracelsicae* у *Theatrum Chemicum*, 1613, II, 592; Дорнови се списи јављају између 1567. и 1569). Михаел Мајер помиње како - веома разумљиво - „многи људи приписују прву хемичарску праксу“

23 У Даничићевом преводу он се назива Товел. (прим.прев)

Тубалкајну. Олао Борикио, историчар и апологета алхемије, такође поистовећује Вулкана и Тубалкајна (*De Ortu et deprogressu Chemiae, Hafniae*, 1668). Ово поистовећивање и овај алхемијски лик Тубалкајна били су популарни кроз цело осамнаесто столеће, и тај је тренд вероватно одговоран за усвајање Тубалкајна за лозинку у француским и западњонемачким масонским ложама између 1730. и 1742. Ова се лозинка појављује углавном у *Orare des Franc-Masons trahi...* (Geneva, 1742) и у *Der Neuauftgesteckte Brennende Leuchter...* (Leipzig, 1746), у време када типични херметички ступњеви почињу да се појављују у континенталној масонерији.

Тубалкајн с наше табле очито је, дакле, Тубалкајн који је изумео вештину рада са металима, и стога преображај, што с правом присваја те тврди како ће нама открити тајну. Ипак, ова идентификација нас враћа отприлике у прву половину седамнаестог столећа, у време врхунца њене популарности. Све, дакле, упућује на то да стварање наше алхемијске књижице ставимо у то време.

Што се тиче Амбасагра из другог оловног списка, можемо претпоставити да он означава *ambus agar*, „Нека будем вођен да извршим обе“ (тј. операције, *albedo* и *rubedo*); или можда значи *ambus agat*, односно, „Нека извршим обе“ (тј. операције). С друге стране, може бити да ових девет слова стоје као иницијали неке херметичке изреке, баш као што је случај са речи *vitriolum*. Готово је сигурно да су речи *Tubalcain*, *antimonio*, *ambasagar*, *vitriolum* намерно сачињене од девет слова, а крај књижице нам казује и зашто. Традиција која имену „прве материје“ приписује девет слова веома је стара. Грчки су је алхемичари осведочили на следећи начин:

Ἐννεα γράμματα' ἔχο, τετρασύλλαβος εἰμι, νόει με.
Αἱ τρεῖς μὲν πρῶται δύο γράμματα' ἔχουσιν ἑκάστη,
Αἱ λοιπαὶ δὲ τὰ λοιπὰ, καὶ εἰσιν ἅφωνα τὰ πέντε.
Οὐκ ἀμύητος ἔσῃ τῆς παρ' ἐμοὶ σοφίας.

(Имам девет слова, четверосложен сам, спознај ме.
Ако прва три [слога] чине по два слова,
а последњи остала [слова], и има пет сугласника.
Бићеш упућен у тајне моје мудрости.)

Кључ ове загонетке јесте реч ἄρ-σε-νι-κόν = арсен, састављен од девет слова, четири слога, четири самогласника и пет сугласника. Арсен је било древно име за аурипигмент (од *auripigmentum*), арсенов сулфид. Сматрао се другом живом због једнаког понашања. Лако је увидети како је *Ambasagar* састављен од истог броја слова, самогласника и сугласника као и *ar-se-ni-kon*. Уз неке измене, они се равају по истом закону слагања речи *Tubalcain*, *vitriolum*, *antimonio*, и других мање важних речи у

херметичкој литератури, као што су ὄμ-πε-λί-τις = *terra vinealis*, што су херметисти седамнаестог столећа сматрали за истинско разрешење горе поменуте загонетке. Чак и у алхемичарским списима налазимо трагове ове традиције; пример се може пронаћи у Герберовој представи у старом рукопису на који указује Карбонели (ор. cit. стр. 57), који на дну носи реч *Riourabet*.

Пета табла алхемичарске књижице садржи ове речи:

Benedictum lapidem LAPIS NOSTER. И даље: *Benedictus qui venit in nomine domini.* Затим започиње текст, подељен у седам кратких поглавља која овде намеравамо приказати уз неколико објашњења.

Прво кратко поглавље јесте увод у следећих пет који су сви посвећени разним операцијама. Последње поглавље јесте епилог, сем ако га није дописао неко други. Прво кратко поглавље чине таблице VI-XII. Ево текста:

Велико Дело може се извршити или влажним или сувим путем.²⁴ У првом начину се користи чиста роса, град, или *fior coclis*.²⁵

У другом начину се употребљава материја коју је припремила природа за несавршено ковинасто дело:²⁶

Ова материја се назива изабраним и незрелим минералом, или „вашим Сатурном“. Овај $\diamond$ јесте црна минерална земља²⁷ која је још увек зелена и тешка, и назива се *mafesia*²⁸ или мрки маркасит.²⁹ Да се та материја дуже кувала у котловима земље, и да се игром случаја није помешала са разновразним нечистоћама, била би свето сунце или месец: јер

24 Чак и данас анализа у хемији може да се спроведе на сув или влажан начин.

25 У тексту пише *fior coclis*, али је очито у питању погрешно писање речи *fior coeli*. *Flos coeli* [*flos* је латински израз, а *fior* потоњи италијански] јесте заправо алхемичарски израз који означава неку врсту мане. Херметички речено, *fior coeli* (тј. „небески цвет“) јесте небеска милост која се спушта на мистичној роси која истиче са небеса како би нахранила суву земљу. Код мистика се открива нешто влажно или оршено што није баш симпатично следбеницима сувог или краљевског пута.

26 По алхемичарима, метали су настали у земљиним котловима; природа увек тежи савршенству, али каткад је ковинасто дело несавршено. Дакле, алхемичари су дужни да узму овај несавршени метал и преобразе га. Исто се догађа, и мора се чинити, у херметизму са нашим Сатурном.

27 Речник Г. Џонсона (уп. Manget, *Bibl. Chem.*, 1702) вели: „Антимон се назива Талогом Олова, Нашом Живом, Маркаситом, Ископаним Оловом, Мртвим Оловом, Црном Земљом. Још је зелен јер је незрео; сиров је јер још није прочишћен; тежак је јер још увек потчињен закону земљине теже.

28 Ово је погрешно написана реч *Magnesia*. Џонсонов речник каже: *Magnesia communiter est marcasila*. (Manget, I, 250)

29 Данас се сулфид гвожђа, који се разликује од обичног пирита по начину кристализације, назива *маркасит* (бели пирит). Некада је ова реч означавала разне минерале који су садржали сулфиде других метала. Према Г. Џонсону: „Маркасит је незрела ковинаста материја, разних врста...“ У анонимном писму које се налази у трећем издању дела *Theatrum Chemicum* (VI, 475) читамо: „Поред простог олова постоји и друго олово које занима философе, односно Магнезија. Магнезија је црна земља са белим очима. Таква црна земља јесте оловносиви Маркасит, односно Антимон. Заправо, Антимон јесте Олово које помињу философи; из њега је излучено биљно живо сребро црвене боје које садржи тајну над тајнама.“

Сатурн је прво почело метала и стога се називао губавим Златом ☿.³⁰

Ово злато треба прочистити од те губе и осталих талоба на најлакши и најбржи начин. Али да би се Злато користило, најпре треба бити сведено на семе,³¹ да прва материја може расти како и приличи оваквој земљи. Из исте ми треба да испедимо истинску живу или чисту воду коју налазимо у краљевској купки.³² Ова се материја може пронаћи на многим местима где се ископавају олово и калај, мада је чистија на једном месту но на другом.

У Чешкој, надомак Прага, постоји добар рудник у коме је пронађено олово које подсећа на путер, али је црн и киселог духа. Многи су пронашли такву материју у добро очуваним спремиштима Сатурна, а то је девичанско олово названо *Saturno pater, et Saturno filii* (Сатурн отац и Сатурн син).

Прва операција је описана на таблама XIII-XVII. На врху табле XIII је записано: *Si volunt procedere fiat totum in nomine domini. Hop. Prima.* Ово значи: „Ако желе наставити, нека све буде учињено у име Господње.“

Следи текст:

30 Губа нагриза удове и води у смрт.

31 Другим речима, мора да стекне способност умножавања. Према александријским алхемичарима, поступак за добијање злата састојао се из *диплосиса* или удвајања. Из практичних разлога, пошто се антимон веома лако меша са златом, све што је било потребно за промену *малеабилности* злата јесте мала количина антимонове паре која испарава из базена напуњеног истопљеним антимоном. Разматрјући несавршене методе сепарације, могло се чинити да се квантитет злата увећао. Аналогно томе, у херметизму је Злато умножавано купањем у *нашем* антимуноу.

По Космополиту (*Novum Lumen Chemicum*, X, 1604): „Злато може произвести плодове и семе, у којима се умножава деловањем мудрог творца који зна како да води природу... али да би се то и десило, неопходно је најпре, ако се дух не појави у крутом металном телу, истопити тело а омогућити да му се отворе поре како би природа могла деловати. Постоје два решења, природно и присилно (које укључује све остале)... Природно решење се састоји из тог да се порама тела омогући да се отворе у *нашој води* како би растворено семе могло бити испуштено и наметнуто његовој матерници. Наша вода је небеска вода која не кваси руке: то је кишница (односно долази са небеса) а не обична вода. Тело је Злато које производи семе.“

О овоме види шта је написао Луће у погл. I, а шта Абракас у погл. III и VI.

32 Речено језиком хемије, минерали треба да се преобразе у воду, или да се преобразе у течно стање. То је учињено краљевском или сунчевом купком, односно топљењем минерала заједно са црним сумпором (сулфид антимонона). Из искуства се зна како је хемијска реакција олакшана, ако није могућа, растакањем или топљењем.

Херметички речено, видети шта је Абракас написао у III поглављу који се односи на „прво вађење Живе из Рудника.“ Истинска Жива јесте *наша Вода*, чиста или провидна Вода (грч. *υδράρηνος* или сребрна вода). Видети опет Космополитов раније наведен одељак. У овом *растакању* лежи *разрешење* проблема. Једна од реченица узетих из два дијалога Ђованија Браћеска (*De alchemia dialogi duo*), преведена са италијанског и уметнута у предговор латинског издања (Lyon, 1548), вели: „Из растакања витриола настаје двојна пара (*fumus*), а философи ове две паре називају „Сумпор“ и „Жива“.

ПРВА ОПЕРАЦИЈА

R.^e₃₃ средиште ове материје → ⚡ дела као да се налази у утроби земље. Пошто је прецизно и веома суптилно претворена у прах,³⁴ и пошто је прошла кроз веома густо свилено сито,³⁵ стави је у ⚗ и подвргни је ⚗³⁶ Након што је постављена на веома јак пламен, дестилирај је у отвореној посуди; ова се операција назива „екстракцијом елемената.“³⁷ Да би издржала пламен, реторта мора бити залепљена на дну³⁸ а ватра мора трајати најмање шеснаест сати. На почетку, док се не добије дух или Жива, то мора бити тиха ватра која се храни угљем.³⁹ На крају, ватра мора бити снажна, и да се подлаже дрвима, тако да ⚗ може да се запати у реторти.⁴⁰ Држи дух ваљано затворен у $o = o^{41}$ и састружи сумпор, најнежније могуће, кроз друго дело.

Поглавље се завршава са цртежом звезде са седам кракова. У односу на сваки крак видимо симболе седам планета у истом поретку које налазимо у Ребису Василија Валентина. Сваки врх звезде је подељен на два дела, светли и тамни. Унутар звезде је круг у коме можемо видети дете са круном на глави. Унутар круга стоји написано: *Qui rex natus a Philosophis est Lapis Noster* (Овај краљ од философа рођен јесте Наш Камен).⁴²

Табла XVIII носи натпис: *Infantem natum debes alimentare usque ad*

33 R.^e скраћено за *recipe*, „узми“. Потребно се усмерити или упутити ка средишту (*срцу*) нашег Сатурна или Антимона, као пребивалишту унутар сопствене унутрашњости (*interiora* [унутрашњост] Василија Валентина). Симбол ове Земље чини симбол земље ⚡, односно круг надгорњен крстом (крст симболише посвећење еквилибријума и неутралности коју смо раније задобили стављајући се у средиште и одвајајући се од периферије) и симбол ⚗, који је вероватно начињен преклапањем симбола Δ и ∇, задржавајући у извесном смислу исти концепт.

34 У питању је трансформација и сепарација суптилног од грубог коју помиње „Смарагдна таблица“. У питању је прелазак на *флуидно стање и тело* које помиње Абракасас.

35 Ово „веома густо свилено сито“ видљиво одговара *порама* нашег металног тела, које помиње Космополит у пасусу који смо раније поменули. Ове поре се морају отворити како би се тело истопило. Неколицина *нас*, укључујући и мене, чак је имало визуалну перцепцију овог сита у бројним приликама. Неки би могли помислити на повезаност *сита* Елеусијских мистерија и ове *chymica vannus*; али ма како да је сугестивно, мислим да је ово поређење ипак неосновано.

36 Стави је са стране и запали је. Ово је други режим, или потпаљивање, које помиње Абракасас у поглављу VI.

37 Живине ⚗ чисте воде и унутрашње Ватре или ⚗.

38 Херметички жиг који одваја унутрашњост посуде од спољашности.

39 Испрва ватра мора бити лагана и тиха (види Абракасасов есеј у поглављу III) јер *најпре* треба излучити дух или Живу.

40 У другој фази *ватра* мора бити веома јака, како би се сумпор ⚗ захватио и залепио за реторту.

41 Неопходно је држати дух затворен како не би побегао из земаљске тубе.

42 То је Космополитов *infans secundae generations*; то је Валентинов *regulus* (краљевић). То је и божанско дете које помиње Луђе у поглављу II.

aetatem perfectam, односно „Рођено дете треба да храниш до савршеног доба.“ Оно што следи је операција према таблама XVIII-XX-XXI.

ДРУГА ОПЕРАЦИЈА

Узми свој ☿ и прочисти га три пута сублимацијом; сваки пут оно што је на дну врати унутра заједно са оним што је изашло. R.^e дух што је ☿; заједно са овим стави четрдесет зрна овог сумпора.⁴³ Стави на најнижу тачку а затим четрдесет дана⁴⁴ у алембик са непропусним поклопцем. Након четрдесет дана је извади; место поклопца стави други затварач; дестилуј све и уклони остатке са дна. Пази да се током дестилисања посуда не прилепи за алембик и не пропусти. Након тога, стави је у добро запечаћену стаклену посуду и сакриј је на прохладном месту, тако да духови не могу изаћи и лутати унаоколо.

Поглавље се завршава са сладећим ретком: *Hic est donus (sic!) dei optimum*, (Ово је најбољи Божији дар). На таблама XXII, XXIII и XXIV се налази:

ТРЕЋА ОПЕРАЦИЈА

R.^e колико год можеш свог ☿ сходно количини своје ☿ у тиквици или фијали преко које ћеш натопити десет пута више твоје ☿.⁴⁵ Потом изнад ње стави другу фијалу, смештајући је на песак; користи лагану ватру све док се сумпор не отопи.⁴⁶ Пази да фијала у коју стављаш своју материју има дуго грло, а да друга фијала има кратко; штавише, увери се да то кратко грло може да уђе у дуго, како духови не би побегли док круже кроз унутрашњост. Овај раствор, добро затворен, служи за следеће дело.

На дну табле читамо: *Item, in rerum moltitudine ars nostra non consistit*, (Наша вештина не почива на мноштву ствари).

На таблама XXV и XXVI стоји:

43 Што се тиче ове мешавине живе и сумпора, види шта Абраксас каже у поглављу IV.

44 Што се тиче броја четрдесет у алхемији и езотеризму, види чланак А. Регинија: *La quaresima iniziatica* у *Ignis*, децембар 1925. Пропозиција 74 која се налази у *De Alchemia Dialogi duo* из 1548. тврди да алхемијски *nigredo* траје четрдесет дана.

45 Прописана доза коју треба користити била је важнија од свега. О овом види есеј Абраксаса у III поглављу.

46 Лагана ватра је довољна да се изазове фузија сумпора, а да се не изазове испаравање и кључање Живе или пуцање тиквице.

ЧЕТВРТА ОПЕРАЦИЈА

R.^e овај раствор сумпора и стави га у алембик као и у другој операцији, са затварачем у песку. Испрва користи лагану ватру, како би се дух могао успети. Овај се дух, због своје чистоте, назива „девичанским млеком“.⁴⁷ Затим појачај температуру тако да ће ☿ прионути уз затварач: то је наш савршен сумпор, који ти мораш пажљиво покупити. Након што ставиш затварач на алембик, чувај га исто као и дух, или ♄.

На дну читамо следећу изјаву: *Si fixum solvas faciasque volare solvitur, et solutum ridas, faciat te vivere lietum.*⁴⁸

На таблама XXVII-XXX се налази:

ПЕТА ОПЕРАЦИЈА

R.^e твој савршени сумпор, кога ћеш натопити са десет делова Живе⁴⁹ коју си припремио. Стави га у јаје ▷ ○.⁵⁰ Запечативши га печатом Хермеса, стави га изнад мале пећи; топлота не би требало да буде већа од температуре особе које има грозницу. Тада ће се разни материјали дезинтегрисати.

На дну табле XXVIII, у доњем десном углу, можемо видети врону како у своме кљуну носи неку врсту плоче на којој је написано *nigro nigrium*, што би тачније и потпуније требало читати као *nigrum nigri nigrius* (црње црно од црног). Ово симболички упућује на прву фазу операције, односно на *камен у црном*. Спис се наставља на табли XXVIII и каже:

Након што га дезинтегрише, постаће бео.

У овом контексту видимо фигуру која представља кочију коју изнад облака вуку две голубице. У кочији седи жена са полумесецем изнад главе

47 Млеко девице. Види есеј Абраксаса у поглављу VI. Философско дете, краљевића, треба дојити „млеком девице“. *Lapis, ut infans, lacte nutriendum est virginali*, вели Михаел Мајер (*Simbola Aureae mensae*, 1617). То је млеко Девице Марије у розенкројцерској алегији. Види такође „млечни океан“ кога помиње Луће у поглављу I.

48 Или тачније: *Sifixum solvas, faciasque volare solutum, et solutum deddas, facit te vivere letum*. (Ако будеш растворио оно што је учвршћено, и учинио да растворено нестане, па растворено повратиш, живећеш сретно). Ово је варијација изреке: *Sifixum solvas, faciasque volare solutum, Et volucrem figas, facit te vivere letum*.

Хемичарски речено, операција је подељена на три фазе: фузију, волатилизацију и редукцију.

49 Овог је пута сумпор завршен и жива је спремна. На грчком реч θεῖον значи и „божанско“ и „сумпор“.

50 Нојево јаје, херметички затворено.

и зракастом ауром иза главе. У левој руци држи процветалу гранчицу, „Дијанино дрво“.⁵¹ Након ове фигуре текст се наставља:

Ово је наша Дијана, коју ти, ако желиш, кроз дело у белом, можеш овде зауставити.⁵² Ако желиш наставити, одржавај ватру све док горњи крај не постане црвен попут крви.⁵³

На дну табле видимо човека са круном на глави. У десној руци држи неку врсту жезла а у левој елиптичну круну са симболима седам планета у следећем поретку: Месец, Јупитер, Сатурн, Меркур, Венера, Марс, Сунце. На овај је начин Меркур увек у средини, као и у Ребису Василија Валентина само овај пут на дну.

Табла XXXI у горњем левом углу садржи слику пехара са његовим поклопцем кога држи рука која се пружа из облака. Могуће је да је то слика Грала. Покрај ње читамо: *Hic est lapis noster: fortuna medius granus huius est cura omnium morborum incurabilium*; односно, „Ово је наш камен: пола његовог грумена довољно је да излечи све неизлечиве болести.“ Следећи текст је написан на овој табли и даље:

R.^e унцу ☉ пречишћеног помоћу ☿. Растопи је, испитај, и када дође до тачке кључања на њу стави драхму твог лека и одмах ћеш видети како се ☉ зауставља и како се више не креће. Оно што остаје јесте црвенкасти лако ломљиви камен: то је Камен Мудрости.

51 Дијанино дрво једно је од такозваног „ковинастог дрвећа.“ Први пут се помиње у делу Ека де Сулзбаха *Clavis philosophorum*, с краја петнаестог столећа. Видети *Theatrum Chemicum*, IV. Створено је преливањем концентрованог раствора нитрата сребра преко живе; или преливањем воде преко концентрованог раствора нитрата сребра, пазећи да се не помешају, а потом потапањем сребрне плочице све до дна. Херметички речено, сребро, месец, голубице и Дијанино дрво јесу симболи Дела *ad album* (у белом).

52 Дијана, односно месец - сјајна, која сија рефлектованом светлошћу - јесте сребро. Етимолошки, *argentum* (сребро) значи „сјајно бели“ (отуда Арцуна, Арг, Аргонаути). Две голубице (*binae columbae*; два је симбол двојности, пасивности, женске стране) указују на њу својом бојом; оне замењују врану, баш као што четрдесет дана након Потопа, врана прва излеће, а следи је голубица.

53 Односно, дело у црвеном. Што се тиче дела у белом и црвеном, види Абраксасов есеј у поглављу VI. Коментарима који се налазе онде можемо додати и то да је зодијачки симбол Овна ♈, мушког знака, у време Зосима такође био и симбол Сумпора.

Следи да Сумпор (☿ = ♀) када је кроз запаљење или *mbedo* потопљен у ♀ пасивну и женску Живу, преображава такву Живу у ☿, активну и креативну Живу. Ова ☿ симболички уједињује сумпор ☿ и Живу ♀. Како би комплетирали симболизам вране и голубица, који одговара црној боји (Сатурн, Олово) и белој боји (Месец, Сребро), рећи ћемо да црвена боја одговара гримизном Фениксу који изнова оживљава усред пламена (лат. *Phoenix puniceus* = „црвени“; *puniceus* је етимолошки једнако грчкој речи φοινίκεος).

Даље следи табла XXXIII, која садржи алегоријску фигуру. Високо изнад, окруњена људска фигура у обе руке држи круну; мало ниже, три вране језде ваздухом. Ниже наилазимо на човеколике приказе Месеца, Меркура и Сатурна, које обележавају њихови алхемијски симболи. Ове фигуре пружају руке у правцу три круне. У горњем десном углу налази се сунце: глава средишње фигуре је окружена зракастим ореолом. И овде се, као и код фигуре херметичког кочијаша и фигуре Дијана, читава сцена не одиграва на земљи, већ изнад облака.

На дну видимо изреку: *Et hoc est donus Dei qui omnia imperfecta metalia in aurum comutat*; односно, „Ово је Божији дар који све несавршене метале у злато претвара." Што се тиче херметичког значења *метала*, види што Луће каже у поглављу I и II. Табла XXXIV и XXXV садржи ово упозорење:

Увери се да на почетку фитиљ нема више од четири или пет нити пре него постане црн, и то се назива путрефикација (труљење). Након седме нити, постаје бео, што је бела кћерка мудраца. Након девете нити постаје црвен. Уље лампе мора бити веома чисто. Усред пећи стави бакарну плочу, а на њу пепео имеле са храста, из које се треба излучити со; унутра метни философско јаје. Лампа мора бити удаљена од плоче - односно од њеног пламена - најмање четири прста. Настави тако све до

*Finis. L. D.*⁵⁴

Non plus ultra

Следи последња таблица која садржи кључ за загонетни алфавит којим је књижица написана, а претходи му изрека: *hic est via veritatis*; „Ово је пут истине.“

Две оловне књижице се подударају чак и у овом детаљу: фирентински кодекс је такође исписан у коду, и на страни осамнаестој словном кључу претходи наслов: *Hic est via veritatis*.

Чињеница да су два оловна кодекса исписана у коду није занемарљива. Власник алхемичарске књижице ју је очито држао вредном, и хтео је да се увери да ће, ако падне у туђе руке, њено значење бити нејасно. Велика сличност између два кодекса указује на то да је један од њих изведен из другог, или да су оба потекла из неког тајног ритуала који им је био заједнички извор. Присуство Тубалкајна и Ребиса Василија Валентина у алхемичарској књижици показује да је настала после 1615. године и да припада периоду 1615 -1650. године, златном добу херметизма и розенкројцера, после Космополита а пре Филалета. Знамо да су током овог периода постојале тајне херметичке организације. Херметизам је у то

⁵⁴ Крај. Слава Господу [„Laus Deo“].

време продро чак и у британску масонерију; његов утицај у древним масонским редовима може се пратити током два столећа. Да ли онда гледамо у ритуал једне од тих тајних организација? Или овом кодексу треба да припишемо искључиво алхемичарско значење и вредност? Да ли грубост цртежа и грешке у правопису и граматички латинског и италијанског језика треба приписати искључиво аутору књижице или су оне само доказ ниског културног нивоа власника књиге? Да ли су ови недостаци довољни да искључе симболичку и херметичку вредност књижице те да гарантују да ми у њима нећемо видети ништа друго до изношење норми једног чисто хемијског поступка за добијање злата?

Модерни научници-хемичари претпостављају да се сваки алхемичарски запис бави хемичарским операцијама, упркос изричитим објавама многих аутора, попут Космополита и Филалета, да је по среди нешто сасвим супротно. Ипак, треба да будемо пажљиви како не би упали у грешку супротне природе, додељујући симболичку вредност нечему што је у потпуности одвојено од ње. Пратећи текст алхемичарске књижице покушали смо, у границама наших способности и доступног нам простора, да осветлимо њено дословно-алхемичарско и духовно-херметичко значење. Чинећи то указали смо на оно што су, на изузетан начин, нагласили Абраксас и Луће. Не желимо тврдити да јој се истинско симболичко значење може приписати само помоћу методичког подударања, које су традиционално успоставили херметисти, између фаза хемијске трансмутације и фаза унутрашњег преображаја; али не желимо тврдити нити да се значење које је писац књижице имао на уму тиче унутрашње преобразбе и да се он једино трудио да га сакрије *moro philosophico* (на философски начин) под изразом хемијске трансмутације. Такође, на крају, може бити да су за писца обе трансформације биле могуће и да обема бавио у исто време, и да је херметички симболизам био једноставна и природна последица аналогичке процедура. Пажљив читалац ће просудити за себе да ли је на ова питања могуће дати одговор и који би одговор био најпријемчивији.

SUB SPECIE INTERIORITATIS

Coelum ... nihil aliud est quam spiritualis interioritas.
Gilbertus, *De Pignoribus Sanctorum*, IV, 8

*Aquila volans per aerem et Bufo gradiens
per terram est Magisterium.*
M. Maiero, *Symbola Aureae Mensae duodecim Nationum*,
Frankfurt, 1617, p. 192.

Много година је прошло откако сам први пут осетио *бестелесност*. Али упркос протеклу времена, утисак који је тај догађај оставио на мене био је толико жив и снажан да и дан данас борави у мом уму, ако је могуће у ум преточити и њему задржати трансцендентне доживљаје. Покушаћу сада да овај доживљај изразим *humanis verbis*, призивајући га изнова из најдубљих ниша моје свести.

Осећање нематеријалне стварности изненада је блеснуло у мојој свети, без претходног упозорења, без очитог узрока или одређеног разлога. Једног дана - пре око четрнаест година - стајао сам на плочнику трга Строци у Фиренци и разговарао са пријатељем. Не сећам се о чему смо говорили, мада смо вероватно разговарали о некој езотеријској теми - у сваком случају, тема разговора није утицала на овај доживљај. Био је то дан као и многи други, ја сам био савршеног физичког и душевног здравља. Нисам био уморан, узбуђен или опијен, већ слободан од брига и без тешких мисли. Сасвим изненада, док сам слушао или говорио, *осетих* свет, све ствари и сам живот на један другачији начин. Изненада *постих свестан* своје бестелесности те корените и очите, нематеријалности света. Схватио сам да је моје тело *било у* мени, и да су све ствари биле унутар мене; да је све водило *ка мени*, односно *ка* дубоком, понорном и скровитом средишту мога бића. Био је то изненадни преображај; осећај нематеријалне стварности изронио је у пољу моје свесности и, везујући се са уобичајеним осећањем тусте свакодневице, дозволио ми је да све угледам у новом и различитом светлу. Било је то као када изненадни отвор на густом покрову облака пропусти зраку сунца, а равница или море испод одмах се преобразе у светлу и ефемерну светлост.

Осетих себе како немам димензија и као неизрециво апстрактну тачку; осетио сам да је унутар ове тачке садржано све, на потпуно непросторни начин. Било је то потпуно изокретање уобичајеног људског начина осећања. Не само да сопство више није имало осећај да је обухваћено телом или да је смештено у њему; не само да је сопство осећало не-телесност сопственог тела, већ је осећало своје тело унутар себе, доживљавајући све *sub specie interioritatis*. Неопходно је разумети изразе које овде користим: „у“, „унутар“, „унутрашње“ се користе у негеометријском смислу, као једноставно најпогоднији изрази да се искаже осећање које је обрнуто од позиције или односа који постоји између тела и свести. Али говорити о свести која је садржана у телу је апсурдно и неумесно једнако колико и говорити о телу које је садржано у свести, узимајући у обзир разнородност ова два елемента односа.

Био је то моћан, разарајући, свладавајући, позитиван и јединствен утисак. Јавио се спонтано, без прелаза или упозорења, *попут лопова у ноћи*, ушуњавајући се и урезујући се у уобичајени свакодневни начин опажања стварности. Изронио је веома брзо, намећући се и задржавајући се потом у чистом облику, дозвољавајући ми да га проживим интензивно и да га постанем свестан. Потом је нестао, остављајући ме забезекутог. „Зачух тон вечне песме...“ написао је Данте; призивајући га поновно и

даље, у најдубљој свесности, осећам његову свету свечаност, његову мирну и тиху снагу и његову звездану чистоту.

Ово је био мој први доживљај бестелесности.

Покушао сам да што је могуће верније опишем мој доживљај, чак и по цену да ме критикују што се нисам потчинио нормама прецизне философске терминологије. Могу прихватити да моје философска способност није била, нити је сада, дорасла овим духовним доживљајима, и да би, са становишта философских наука, вероватно било пожељније да они, и једино они, који имају велике философске заслуге доживе оваква искуства. Ипак, мора се признати да гледиште философских наука није једино прихватљиво, и да „Дух дише гдје хоће“ (Јован 3, 7) без обзира на нечију философску способност.

У специфичном случају мог личног искуства, промена се догодила независно од икакве научне или философске спекулације и од икакве мождане активности. Склон сам пре мислити да ова независност није случајна нити изузетак. Уистину, чини се да рационална спекулација не може одвести даље од пуне концептуалне апстракције прилично негативног карактера, и стога је неспособна да сугерише или изазове непосредни доживљај или *опажај* нематеријалности.

Уобичајени начин живота се темељи на осећању материјалне стварности или, ако неко воли, на материјалном осећању стварности. Оно што постоји то се и опире, збијено је, масивно и непробојно; ствари *јесу* све док постоје и заузимају простор изван па чак и унутар наших тела; стварније су - да тако кажем - што су чвршће, непробојније и несавладивије. Емпиријско и уобичајено схватање материје - као *res* (лат. ствар) која *per se* се заузима простор, која је додирљива и која пружа отпор додиру - јесте деловање телесног живота. Нужност живота проживљеног у чврстом, густом, тешком телу, привикнутом да се одмара на чврстом и крутом тлу, ствара навику поистовећивања осећања стварности са овим одређеним људским начином схватања стварности, и *a priori* рађа уверење да је ово доиста једини могући начин, и да не постоје нити могу постојати други начини.

Ипак, типичне црте материјалне реалности постају суптилније и коначно нестају када наступи промена чврсте материје у ликвидну, флуидну и гасовиту материју. Тада научна анализа, кроз узастопне фазе молекуларне и атомске дезинтеграције, доводи до виђења материје које је веома удаљено од првотног, емпиријског концепта који се испрва чинио најсигурнијом и непосредном чињеницом доживљаја. Идући од науке ка философији, свеопшта дематеријализација физичких тела неизоставно одговара идеалистичкој концептуалној апстракцији и растварању целовитости у сопству. Ипак, концептуална потврда универзалне духовности не води освајању или ефективном стицању *опажаја* духовне реалности. Могуће је следити идеалистичку философију и у исто време

остати духовно слеп попут тешког материјалисте. Могуће је да се човек представља као идеалистички философ и да верује да је досегао врх идеализма само кроз лабораторијско концептуално освајање, сво време искључујући или уопште не помишљајући на могућност опажања *ex ito* (од испод). Опет, могуће је помешати сваку духовну епифанију са пуким чином мисли па чак и веровати да је то неопходно да се учини.

Природно, са таквим мислима на уму, неко се може пенетрати уз дрвето апсолутног идеализма без икакве друге последице сем да поломи неколико грана на главу суседних пењача. Заиста не би требало с толиким презиrom гледати на позитивистичке философе прошлости, јер они су били јадне, али часне, жртве симплицистичког прихватања емпиријског критеријума материјалне стварности! Одузети овом материјалистичком и емпиријском осећању стварности његов карактер јединствености, позитивитета и незамењивости не лишава га свих вредности, већ пре одређује његову вредност. Оно наставља да буде грађанин света, поред и заједно са свим осталим начинима доживљавања стварности.

Достизање идеалистичке концептуалне апстракције није разлог да се прерано певају победничке химне. Нити постојање и откривање нематеријалне стварности од нас тражи да ствар гледамо с друге стране, дајући новом осећању стварности привилегије старог осећања, уздижући ново на рачун старог. Истинитост једног не подразумева лажност другог: постојање једног не искључује супостојање другог. Произвољно је и привидно веровати да постоји, и да мора постојати, само један начин доживљавања стварности. Ако је у последњој анализи емпиријски критеријум материјалне стварности разорно сведен на пуку илузију, овај модалитет свести утемељен на илузији ипак *заиста постоји*, и то тако снажно да је ово осећање темељ живота безбројних бића, чак и када је овај критеријум концептуално или духовно превазиђен и прогутан осећањем нематеријалности.

Мој доживљај, ма како пролазан, практично ми је показао могуће, ефективно и истовремено постојање два опажања стварности, односно чист духовни опажај и уобичајени телесни опажај, ма како то контрадикторно могло изгледати разуму. То је основно искуство и засигурно се њиме не треба поносити; ипак, у питању је темељни доживљај сличан доживљају Арцуне у *Багавад Гити* и доживљају Тата у *Пимандру*; то је први, ефективни и изравни опажај оног што су кабалисти назвали *светом унутрашњом палатом*; оног што је Филалет назвао *скривеном палатом Краља*; што је св. Тереза назвала *унутрашњим замком*. Ма како елементаран, то је доживљај који иницира човека у нови и двоструки живот; херметички змај добија крила и почиње да лети, способан да живи на земљи или да одлети са ње.

Зашто смо, пак, углавном глуви за ово опажање и зашто га ја нисам раније био свестан? Зашто је избледело? Чему оно служи? Није ли боље чак ни не слутити постојање такве узнемирујуће тајне? И зашто нисмо научени како да задобијемо ово осећање? Да ли је право да само

неколицина то осети а остали не?

Није лако дати исцрпне одговоре на ова и друга питања која се могу јавити. Што се тиче, опет, духовне глувоће, чини ми се да она потиче или зависи од чињенице да је наша свесна пажња обично усредсређена на осећање материјалне стварности толико да свако друго осећање прође незапажено. Дакле, то је питање слушања: мелодичне теме које свирају виолине обично одвлаче сву пажњу, док теме виолончела и контрабаса пролазе неопажено. Можда и монотонија овог дубоког и ниског тона измиче свакодневном опажању. Јасно се сећам задивљујућег доживљаја из планина. Стајао сам усред огромног цветног поља и изненада ми до уха допре једнообразан звук зујања безбројних инсеката. Сасвим случајно, или боље, одједном и без видљивог разлога, постадох свестан зујања које је засигурно било ту и пре мог изненадног запажања.

Одговор се, како видимо, може пронаћи једино у поређењу са другим сличним феноменима, и вероватно неће задовољити читаоца. Зато се бојим да нећу моћи да дам задовољавајуће одговоре ни на једно друго питање те ћу стога завршити овај есеј, покорављујући се, ако не увиђавности, а оно временском органичењу.

ЗГОДЕ И НЕЗГОДЕ У МАГИЈИ

Они који одвоје времена за читање древне и савремене магијске литературе, брзо ће схватити да она садржи обимну колекцију доживљаја и подухвата, од којих су неки били савршено успешни, док су други били потпуни промашај. Судећи према приказима ових искустава, маг се може упоредити са ловцем или алпинистом, који када се присећа својих авантура, увек свладава звер или планину. Приповедач никада не заборавља да наброји и увећа препреке које је су му стајале на путу и опасности које су претиле храбром пустолову или истраживачу, али је све то обично саопштено као добродошло упозорење и упутство за добробит читаоца-неофита; и било да се чини да приповедач обраћа пажњу на то или не, све је усмерено ка величању сопствене уметности и господарења искусног мага који, *mirable visu*, зарања у џунглу тешкоћа сигурно и победоносно попут даждевњака *per ignes*.

Ово је разлог због кога читаоци - за промену - могу уживати у следећем истинитом и скромном приказу о фијаску који је снашао нашег пријатеља. Из његове приче ништа нисмо ни испустили нити смо јој ишта додали.

ИСТИНИТ ПРИКАЗ МАГИЈСКЕ ИНВОКАЦИЈЕ ИЗВРШЕНЕ У РИМУ НА ДАН ПРОЛЕЋНЕ РАВНОДНЕВНИЦЕ 1927.

Те ноћи, за разлику од Принца де Конде у предвечерје битке код Рокроја,⁵⁵ једва да сам спавао. Иако сам подесио будилник на три сата ујутро, нисам се много уздао у ту гомилу опруга и точкића, добро знајући из личног искуства да је часовник повремено омашивао одређени сат само да би зазвонио немилосрдно дванаест сати касније. Тако сам се након два сата спавања, испрекиданог честим гледањем на часовник, изненада пробудио пре него што је будилник зазвонио. Морам рећи да се будилник огласио у право време, уз релативно задовољство с моје стране и, нема сумње, на велико одушевљење људи који су спавали у суседној соби. Није да моји суседи заиста не заслужују много пажње. Операције сам започео током прошлог пуног месеца, и мада о томе нисам ништа говорио, суседи су осетили да се догађа нешто чудно па су одлучили да ми поставе препреке на пут. Не само да су осетили, већ су и доиста намирисали разне мирисе који су, упркос мојим мерама опреза, излазили из моје собе током кориштења дима у обредним операцијама, а посебно током кориштења дима сумпора, што је натерало просту масу да се пожали. Једне вечери, док су вирили кроз кључаону коју сам заборавио прекрити, видели су чудака или лудака обученог у белу одежду како стоји усред дебелог облака црног дима и како чини и говори чудне ствари. Изузетно су се узбудили када је тај лудак почео да сваке ноћи излази из свог стана око три сата изјутра и да се враћа на починак око шест или седам сати.

Када се паклена бука будилника коначно стишала, задубио сам се у уобичајене обредне операције које овом приликом не морам описивати. Када сам с тиме завршио, и пошто сам завршио ритуално прање, брзо сам попио шољу кафе, пресвукао се, и упутих се ка месту које сам одабрао и припремио за инвокацију. С обзиром на то какви су били моји суседи, није долазило у обзир да наставим са обредима у мојој соби. Како бих им објаснио и образложио могуће и приметне феномене, као што су померање предмета, бука, гласови и *разговори*? И како бих наставио свој подухват током наредних дана и недеља? Било је много боље да прошетам двадесет минута и одем до свог подземног простора где сам био сигуран да ме нико неће видети, чути или узнемиравати.

Да будем искрен, улаз у моје скровиште није био најпријатнији: требало је пузати на стомаку кроз узани пролаз ископан испод три метра дебелог старог зида. Потом је требало проћи кроз низ големих, високих и пустих подземних одаја. Дубока тама и свечана тишина испуњавале су

55 Дуј II Буробн (1621-1686). Поразио је шпанску војску у бици код Рокроја (1643) и након тога је понео титулу *Велики Конде*. (прим. прев.)

просторије чак и током дана. Тек на крају, усред простране одаје, спуштајући се неколико метара низ стрмину, улази се у широку крипту, дугачку око петнаест метара и високу преко два метра, изоловану у потпуности од спољашњег света, савршено тамну и тиху, без икаквог другог отвора сем улаза.

Претходну ноћ сам на дну крипте припремио све што ми је било потребно: лампа напуњена чистим маслиновим уљем већ је висила са плафона; ту су жеравник, угаљ и мач. Поред тога, на земљи сам обележио места где треба учртати магичне знаке. Крипта није имала врата, али то није представљало проблем пошто нико није знао за постојање овог места. Чак и кад би га несретни посетилац пронашао - пропузавши кроз тунел и стигавши до велике дворане у којој се налази улаз у крипту - сигурно би се онде и зауставио када би утледао одсјај тајанствене светлости која у тмини исијава из магичне лампе. И мене је та аветна светлост обесхрабривала, премда сам знао одакле долази. А ко би се усудио крочити унутра када би унутра погледом сусрео белу приказу како стоји у облаку дима и витла мачем?

Претходну сам ноћ припремио све што је требало да понесем са собом: кључ од подрума, батеријску лампу, шибице, белу ланену одежду, ритуалне мирисе и тако даље. У џепове сам ставио што сам могао више ствари а остале сам везао у свежањ. Потом сам отишао. Ноћ је била хладна и мирна. Свако толико би се на уским и пустим улицама могао видети месец. Захваљујући реткој и повољној случајности, пун месец се јавио три дана раније (припремне операције захтевају три дана); тако сам своју инвокцију могао започети тачно у време када сунце уђе у први степен Овна, а завршити је у време првог пролећног пуног месеца, који се ове године поклапао са Васкршњом Недељом.

Ходао сам жустро како бих свладао студен ноћи и како не бих губио време, јер је операцију требало започети пре зоре. Рим је био веома тих: једино су повремени ноћни трамвај и бука неколико аутомобила реметили тишину која се надвијала над улицама, Форумом и моћним рушевинма Рима. С друге стране, на што мање људи најћем, тим боље. Напокон, шетња по месечини и по улицама Рима у три сата ујутро, са сумњивим свежњем под мишком, може бити веома упадљива. Забринула ме помисао да могу налетети на полицијску патролу, а посебно због тога што сам своју личну карту нехотице заборавио код куће. Замислите! Шта бих могао рећи и како бих могао објаснити куда сам то кренуо у ово доба и какав је ово свежањ чудних предмета? Зато сам ходао ужурбано: требало је прећи још само један трг, уску улицицу, иза угла, кад бам!... Налетех на два полицајца и официра. Доврага! Моја стара навика самоконтроле се, срећом, аутоматски покренула: нисам се преплашио, и нисам привукао њихову пажњу. Био сам убеђен да ме неће задржати нити испитивати: тако сам мислио, тако сам желео и тако се догодило.

Два минута касније био сам у пролазу; несретне препреке сада су се налазиле иза мене, или сам барем тако мислио.

Лампа, жеравник, мач и угаљ били су уредно поређани. Овде доле није било хладно, али је влажност ледила кости. Шибице које сам онде оставио претходне ноћи биле су бескорисне: хвала богу да сам имао другу кутију са собом. Чак су и фитиљи магичне лампе пропали и намучио сам се док сам их потпалио. Ипак, када сам их запалио, три пламена су горела савршено. Није било дашка ветра који би их узнемиравао те су бацали јасну, топлу и дифузну светлост. Након што сам запалио ватру, окренуо сам се жеравнику. Изнесох га из крипте како бих лакше запалио угаљ ватром две свеће. Али схватих да је угаљ толико овлажио да га не могу запалити. Дувајући свом снагом, запалио сам коначно проклети угаљ; сада је требало само одржавати ватру. У међувремену је прошло више времена но што сам рачунао.

Брзо сам се пресвукао и, навукавши ланену одежду, кренух у крипту, носећи жеравник и пазећи да се не угаси. Узех ритуалне мирисе и просух пуну шаку на угљевље; изненада се појави густ и мирисан дим, мада недовољно јак да сакрије светлост лампе која је мирно горела. И док се мирис ширио криптом, узех комад угља и њиме на четири главна места исцртах магичне симболе обреда, а потом, истим угљеном, начиних знак операције у средини. Жеравник са којег се ширио дим ставио сам на ту средишњу тачку. Ето ме; све што треба да учиним јесте да у ватру додам још мало мириса и да започнем инвокацију.

Започео сам да се концентришем кад је мој ум - до тада заокупљен разним описаним детаљима и материјалним потешкоћама - изненада јасно схватио шта ја то покушавам учинити. Нисам се уплашио нити оклевао; а опет сам се питао није ли исувише дрско с моје стране да подигнем свој земни поглед ка небесима, моћним силама соларне хијерархије. Дрскост је дакако била велика, али је то био само разлог више да дела одлучно и одрешито... и то одмах, јер ме је мучио овај проклети угаљ. Ако би престао горети, збогом диму и збогом инвокацијо: не бих имао времена да га поновно запалим и - још горе - не бих могао променити редослед операција. Савих се нада њим и почех дувати из петних жила; коначно, слава Господу, ватра је поновно почела горети и ширити светлост и топлоту.

Бацих још једну шаку мириса у ватру; мач сам држао како је прописано ритуалом; ставих наочаре; левом руком узех свитак који сам раније припремио тако да могу да га одвијем једном руком, и започех читање дугачке инвокације. Окренуо сам се ка истоку, уперео сам мач у правцу знака операције и, потпуно свестан својих дела, започех полако и одлучно читати: „О највиша сило над силама...“ Било ми је драго да ми је светлост лампе дозвољавала да исчитам речи инвокације и да је све текло према плану. Али шта се то дешава? Какав је то ветар? Зашто дува баш сада, зашто потреса светлост лампе, узнемирава читање? Шта сада? Више не видим! Свих ми богова Олимпа! Наочаре су ми замагљене! Добрано сам се ознојио захваљујући проклетом угљу, а сада, због мог знојења и због влажног ваздуха, малени потоци прекривају моја сочива. Било ми је јасно

физичко објашњење овог феномена, али - ја више не видим... Морао бих скинути наочаре и обрисати их, али бих морао прекинути операцију. Имам само две руке и у једној сам држао мач чији правац нисам смео променити, а у другој свитак. Још горе, како да прекинем обред на пола пута када су такве силе већ ослобођене? Приметио сам како је ветар уздизао дим и тресао пламен. Свих ми богова! Лампа се умало угасила.

У свега неколико секунди, захваљујући мањим потешкоћама, догађаји су кренули низбрдо. Добри је Сократ имао обичај говорити да очи душе виде јасније када телесне очи изгубе вид. Утешна мисао, али ипак би било боље да ми се наочаре нису замаглиле. Није ми се свидело како су се догађаји развијали. Изненада осетих несвестицу, било ми је мука. Опрезно! - рекох себи. Буди миран и пази! Почех да дрхтим - да ли је то због страха? Изненада сам се бојао и самог страха, и то нисам могао сузбити. Замислио сам последице и видех себе мртвог како лежим на поду... и одмах реаговах. Сабрао сам се и с изненадном бритком намерношћу одлучих да идем до краја, без обзира на све. У међувремену магла са мојих наочара је полако почињала да нестаје. Када сам почео рецитовати речи инвокације, памћење ми прискочи у помоћ и ја успех да је завршим, додуше уз нешто потешкоћа. Ипак, у борби против бедних и непредвидивих тешкоћа и поред узрокованих перипетија, нисам могао ваљано да сусредим своје духовне енергије: вероватно због тога инвокација није имала жељени исход.

Када сам се у шест сати изјутра вратио кући, био сам преморен. И спавао сам... попут принца Конде.

Следећег сам се јутра побринуо за наочаре.

ИНИЦИЈАЦИЈА КАО ПУТ ДО ИСТИНСКОГ ЧОВЕКА

Када се савремени читалац васпитан у цивилизацијском окружењу у коме су робне марке, или такозвани брендови, симболи иницијације у паралелени свет обмане или, тачније речено, гламура, који би се иницијацијским језиком сасвим сигурно могао назвати *potra satanis*, нађе пред књигом текстова истинског посвећеника као што је Артуро Регини биће сасвим сигурно збуњен, и то на више начина.

Најпре такав читалац може да се по први пут сусретне са чињеницом да постоје озбиљна тајна друштва, чији је циљ посвећење или иницијација обичног човека у неку вишу и другачију стварност, у неки свет који нас ослобађа сивила и тежине свакодневног постојања.

Ако се ради о истинском посвећењу то наравно неће бити улазак у неки од лажних паралелних светова, него у свет у коме, када се иницирани човек пробуди, увиђа да је овај свакодневни свет такозваног јавног мњења, колективне свести која је продукт најразличитијих колективитета управо паралелни свет, свет матрикса, свет заробљености из кога на сваки начин, како би рекао велики посвећеник Гурђијев, треба побећи.

Када смо употребили реч *матрикс* читалац ће се сасвим сигурно сетити познатог филма под тим насловом у коме некаква бића црпе људима енергију како би створили илузију реалности паралелног света у коме људе држе заробљеним. Тај матрикс или лажни свет створен је и егзистира од енергија личне људске самообмане или сенке, од колективних обмана и од обмане коју производи сам господар матрикса демијург - лажни бог звани Јалдаваот или слепи син Хаоса, хранећи се првом и другом обманом.

Али, људи утопљени у материју или како би их хришћански александријски мудраци са почетка наше ере назвали - хилици - материјални људи (од ὕλη - грч. *материја*) неће много ни марити за овакве иницијацијске књиге, хранећи матриксом и хранећи матрикс колективне самообмане неће ни покушати да дају смисао својим привидним пролазно-дијалектичким успонима и падовима, тугама и радостима, него ће их утапати у пиву и телевизији, у својим и туђим психизмима као надигравањима од данас до сутра чији исход у сваком случају није ништа друго него несвесна смрт или смрт подобна животињи, а не човеку. Материјални човек је је човек личног егоизма који нема свест ни о добру а камоли о злу и који је спреман да почини било који злочин, само ако се не боји последица, да би задобио личну корист, или задовољио личну сујету.

Друга врста читаоца која ће сигурно бити дотакнута овом књигом, али ће бурно реаговати, сматрајући је опасном и плодом масонске завере, су читаоци они које бисмо назвали заједно са горе наведеним мудрацима - психици - или душевни људи, (од ψυχή - грч. *душа*) људи душе или

астралне светлости, (астрална светлост је светлост звезда у пренесеном значењу, која је далеко слабија од истинске светлости Сунца-Христа) астралних привиђења и емотивних преживљавања, људи који сматрају да су приступањем одређеној верској заједници решили све проблеме свог духовног живота, те да није потребна никаква свест нити освешћивање него само припадање религијском колективитету и то ономе који им се у одређеном моменту учинио једино исправан или ономе у коме су рођени. Наравно такве људе свако преиспитивање боли јер они у свом сазревању не треба да се суоче само са личном него и са колективном сенком организације којој припадају, и ништа их не може скренути са „правог пута“ чији су духовни садржаји објашњавање на државној телевизији таквих битних за спасење чињеница „да се жито за славу након што се скува хлади између перјаних јастука,“ па све до борбе против Деда Мраза и Хари Потера. Неће их поколебати ни снимци играња фудбала епископа са монахињама, па ни изјава епископа „духовника“ за кога је други по важности догађај у прошлој години након неког политичког догађаја „успех наших тенисерки.“ Душевни или психички људи сматрају овај свет добрим мање или више, а себе грешним, али само формално јер им све може бити опроштено. Њихове црквене вође улазе у политичке пројекте и канонизују политичке вође и кнезове овога света, славећи „ктиторе и приложнике“, док се заборавља сиротиња и реч Господња из Лукиног Јеванђеља: „Блажени сиромашни јер је њихово царство небеско,“ за разлику од Матејевог Јеванђеља где се каже: „Блажени сиромашни духом јер је њихово царство небеско.“

Није случајно да је Маркион, један од великих гностика, управо зато узео делове Лукиног Јеванђеља за своје канонско јеванђеље, јер гностицизам и значи радикално неприхватање овога света.

Такав став масовних верских организација често је пута узрочник и томе да су социјалне револуције у Европи биле атеистичке јер су етаблиране цркве идентификовале са социјалним експлоататорима. (Morteza Montehari, *Uzroci naklonjenosti ka materijalizmu*, Beograd s.a.) Таква је била на пример Француска револуција за коју римокатолици оптужују масоне, вероватно јер је поред грађанских слобода донела и слободу од владавине Рима у свакој пори људског живота. Дакле етаблиране црквене институције оптужују масоне, којима је припадао и Регини, јер су донели слободу мишљења.

Наравно сетимо се овде познатог става Мирчеа Елијадеа да су масовне религије већ одавно постале „чињенице културе“ и да као такве тешко могу да дају неку обнову, духовни препород, или нешто слично. Од овог Елијадеовог става који је по свој прилици истинит, али чија истина и не носи неке тешке или опасне последице, много је више упозоравајући став Карла Густава Јунга који нас учи да се онај ко се некритички препушта масовној религији препушта у ствари своме или колективном несвесном, тј. да ни сам не зна чему се препушта ни где га води пут којим је кренуо ни какав исход може да буде.

Додали бисмо на Јунгов став да се на овакво препуштање сигурно може односити реч апостола Павла: „Страшно је пасти у руке Бога живог.“ Односно, да је страشان исход несвесног препуштања човека као

потенцијално свесног бића који тим препуштањем постаје жртва матрикса и његовог господара демијурга. Лажна религија може се схватити као препрека света хаоса на путу да истине.

Масовне религије само привидно имају свест о злу, оне наине уче да је зло само недостатак добра - *privatio boni* - и да нема истинско постојање или супстанцијалност. Припадници масовних организација који не теже за правим личним освешћењем, поред става да зло у суштини не постоји, сматрају свесно или прећутно да их већ сама припадност „једином правом и истинитом путу“ лишава одговорности и због тога долази до злочина за које нико не осећа кривицу које такав масовни човек колективитета може увек да почини сматрајући да се бори за нешто што је по њему очевидна истина.

Надамо се да у нашој публици постоји и трећа врста читалаца, а то су они који теже правом знању, или већ нешто знају, и које бисмо назвали гностицима (од γνώσις - грч. *знање*) јер као свесна бића желе да освесте и оно што је несвесно у себи па и у свету. Они се још могу назвати пнеуматици или духовни људи, који не желе да живе за овај свет. Они желе да се диференцирају од света, што и јесте истинска иницијација. Диференцијација од масе, материје, колективитета и свега аморфног. „Ви сте у свету али нисте од света“; „Царство моје није од овога света“, и „Ја победих свет“, каже нам наш Спаситељ, Господ Исус Христос.

Таквима ће сигурно помоћи, управо због тога што је њихова вера сједињена са знањем, и сама чињеница да научна психологија као можда најбитнија наука новог времена потврђује да су најдубље чињенице и симболи наше и колективне душе која тежи за знањем, а тиме и за спасењем истовремено модификовани симболи тајних и иницијацијских друштава кроз целу историју људског рода. Тако ћемо лакше схватити колико Регинијеви текстови или ставови нису неке произвољности, него проистичу из најдубље суштине људске душе, али сређени и организовани, тако да нема места случајности, него нас воде ка зрелости и целовитости као посвећењу.

Ево како нам то објашњава Карл Густав Јунг:

„Примитивна племенска учења говоре о архетиповима у специјалној модификацији. Они наравно нису више садржаји несвесног него су се преобразили у формуле које се преносе путем традиције, већином у форми тајног учења, које је уопште типичан израз посредовања колективних садржаја који изворно потичу из несвесног.

Други добро познати израз архетипова су мит и бајка. Али и овде се ради о специфично обликованим формама, које су се преносиле кроз дуга временска пространства. Отуда појам архетип само посредно одговара изразу „колективне представе“ будући да означава само оне психичке садржаје који још нису били подвргнути свесној обради, те самим тиме представљају једну непосредну душевну датост. Архетип се у том смислу знатно разликује од историјски постале или израђене формуле. Архетипови се нарочито на вишим ступњевима тајних наука појављују у облику који по правилу указује на вреднујући утицај свесне обраде. Њихова непосредна појава пак, као у сновима или визијама

далеко је индивидуалнија, неразумљивија или наивнија него рецимо у миту. Архетип представља у суштини несвестан садржај који се путем његовог освешћивања и прихватања мења, и то у складу са одговарајућом индивидуалном свешћу у којој искрсава.“ (K. G. Jung, *Psihološke rasprave*, str. 349. *Četvrti tom odabranih dela*, Matica srpska, Novi Sad 1977.) Сасвим сигурно, читалац ће приметити да су симболи о којима пише Регини исти они древни алхемијски симболи који се јављају у текстовима средњовековних хришћанских алхемичара и у сновима које је анализирао Јунг код својих пацијената или боље речено ученика.

Дакле, за разлику од амблема, знакова или пак субјективних симбола то су такозвани објективни симболи, симболи који реално и стварно постоје на граници истинског духовног света и који су тајна врата посвећења.

Другачије речено, ради се о објективним симболима који нису измишљени него су откривени и дати.

Поред алхемијских тајних симбола који се јављају у тајним друштвима и сновима, и симболи хришћанских цркава имају своје иницијацијско значење, али они нису предмет интересовања Регинија, а и могли бисмо да кажемо да управо зато што се они сматрају као нешто општеприхваћено губе свој психолошки набој па тиме и иницијацијску вредност.

Шта је дакле иницијација и који је иницијацијски пут.

Права и иницијација и њени плодови били би по мени истовремено сагледавање свих узрочно-каузалних и синхроно-каузалних повезаности појава на личном психолошком-духовном плану, и спољашњем плану такозване материјалне реалности, те сагледавање Божије присутности и деловања кроз вео тих догађаја и кроз те повезаности уз истовремену свест о личној заробљености у царству материје и демонске узрочности као привременом стању.

Такво стање или пролазак кроз њега веома личи на психозу или бар предшизофренично стање. Таква стања слична су стањима свести параноидних структура личности где психотичари исто тако доживљавају да је све повезано, али они виде само ону нижу повезаност, демонску, јер су и сами на том нивоу свести, али ипак и таква свест је реалнија од свести да је овај свет уређено и добро место доживљавано без Бога Оца.

Онај ко се усуди да уђе у такав процес иницијације који овде наводимо завршава или као посвећеник-адепт са свешћу Бодисатве, отеловљеног Буде, просветљеног човека који уноси божанску светлост у овај пали свет, или као болесник шизофреничар залутао у међусветовима и изгубљен ко зна где, са или без могућности да изађе из тих светова.

Неки генији крену тим путем тоталне растројености чула, како су га неки називали, да би се уплашили и напустили тај пут, као што је случај са генијалним мислиоцем песником Артуром Рембоом, који са деветнаест година уплашен престаје да ствара поезију да би се, како би

данас рекли, посветио бизнису, завршавајући прилично несрећно.

Други тај пут стицајем околности, Божијим вођењем или добром кармом успешно завршавају као што је случај са писцем Филипом К. Диком (1928-1982) који нам такав пут описује у делима *Valis*, *Valis 2 - The Divine Invasion*, *The Transmigration of Timothy Archer*, *Radio Free Albemuth*, те у опсежном мистичком дневнику *Exegesis*, објављеном постхумно. Плодови иницијације овог посвећеника били су свезнање и потпуна трансформација личности која је надишла људска мерила.

Овај пут можемо сагледати кроз дела о песницима симболистима, Рембоу нарочито, или кроз касније Јунгове алхемијске расправе. Овај пут је истовремено најлакши јер не захтева никакве организације ни иницијацијске степенове, али је најтежи јер веома лако завршава у лудилу или у напуштању пута због страха од лудила, што не бива некажњено.

Не захтева ништа него само тоталну храброст, ослобођеност од света и гностичку веру.

Класичнији пут којим је ишао Регини је нешто друкчији, тежи јер захтева неку иницијацијску организацију, можда масонску обедијанцију, коју није увек лако наћи, не само јер се ради о не-јавним организацијама него и због тога што нико не даје унапред гаранцију да се ради о правој иницијацијској организацији, али и сигурнији, јер су искушења и опасности мања..

Ипак та два пута прилично су слична.

Ако само узмемо значење речи ВИТРИОЛ или V.I.T.R.I.O.L. као једног од централних иницијацијских појмова видећемо да је то скраћеница за реченицу: *Visita Interiorem terrae rectificando invenies operae lapidem*, или у другој варијанти, *Visita interiora terrae rectificando occultam lapidem*. Суштина обају значења своди се на силазак у дубину земље где ће посвећеник, истражујући или исправљајући, наћи *тајни камен или Камен мудраца*.

Тај је симболички алхемијски пут проласка кроз богатство иницијација и симбола чини нам се за свременог човека најбоље описан у делу аутора Manly P. Halla под насловом *An Encyclopedic Outline Of Masonic, Hermetic, Qabbalistic and Rosicrucian Symbolical Philosophy Being an Interpretation of the Secret Teaching concealed within the Rituals, Allegories and Mysteries of all Ages*, San Francisco 1927. Само и површно упознавање са овим приручником савременог масонства даће нам увид не само о богатству симбола које масонство садржи него и то да су алегорије и ритуали у ствари симболи што је видљиво из самог наслова.

Како нас подсећа један савремени масонски теоретичар, ритуал је симбол у покрету и то компонован од таквих симбола и на такав начин да изазива промене у посвећенику (Michele Moramarco, *La massoneria ieri e oggi*, Milano 1977)

Психолошки гледано, VITRIOL значи да посвећеник треба да сиђе у највећу дубину свога несвесног - Земље - да би нашао своје Јаство, своје велико Ја, божанско Ја, које превазилази его. Циљ, проналажење тога Ја,

може се езотеријски доживети или као пут гашења своје земаљске личности и ка већем Ја, или као изградња нове личности на основама тога Ја.

Та изградња нове личности на темељима правог Ја јесте истинито значење речи слободно зидарство.

Сматрамо да је гашење свога пролазног Ја у Богу циљ сваке истинске иницијације. То гашење не означава нестанак човека или утапање у некој безличности него управо одрицање од свега световног, а најпре како би рекао Анри Корбен (Henry Corbin, *Sujetlosni čovjek u iranskom sufizmu*, Сарајево, 2003), од сваког колективитета и обмане које сви колективитети носе са собом.

По Корбену, гашење пролазног земаљског Ја резултира у препорађању и идентификацији са вишим Ја које се у древној иранској религији назива *даена* и чему би аналоган појам у европској традицији био анђеол чувар.

То је нешто што је отприлике рекао протојереј о. Сергије Булгаков у својој књизи *Лествица Јаковљева*, чија је тема ангелологија, али чини нам се због догматских ограничења није рекао, него се задржао на констатацији, да је анђеол чувар „наш најбољи пријатељ и нама најближе биће.“

Учење, наиме, да није довољно изграђивати и култивисати земаљску личност него да је треба сасвим предати Богу имају и савремене иницијацијске организације као што је нпр. *Lectorium Rosicrucianum*.

Можда је занимљиво да се вратимо психологији као емпиријској науци која потврђује ту чињеницу. „Поређење жртве у култу Митре и у Хришћанству свакако јасно показује у чему се састоји надмоћност хришћанског симбола, то је нескривено увиђање да не треба жртвовати само анимално нагонско биће, представљено животињом, него и целог човека везаног за природу који је нешто више него што представља његов териоморфни симбол. Док је оно прво анимално-нагонско биће, које је представљено искључивом потчињеношћу закону врста, природни човек преко тога значи и оно специфично људско, наиме могућност одударања од закона, под чиме религијски језик разуме способност за грех. Услед ове варијабилности која увек оставља и друге путеве отворене, духовни развитак хомо сапиенса уопште је и могућ“. (Karl Gustav Jung, *Simboli preobražaja*, ATOS, Beograd, 2005)

Дакле савременом човеку као да је ближи магијско-иницијацијски пут од религијског пута управо због тога што саврмени човек тражи и да зна, а не само да верује. Такав иницијацијски пут ујединљује веру и знање или, како би се рекло, науку и религију, а то је оно што је савременом човеку блиско и по чему су антички гностици и ренесанси алхемичари били испред свога времена. Данашњи човек, ако верује да је у дубини његове душе Камен мудраца, жели и да зна којим путевима да дође до њега, а не да буде слепо послушан квази-духовним вођама масовних религија који ни сами не знају где су, а камо ли где друге воде.

Са знањем, свешћу и одговорношћу сваког човека уско су повезане и политичке доктрине за које су се залагали масони, и онда када је то било опасно, а то су на пример, слобода савести, републиканизам и демократија са општим правом гласа. Сазревање човечанства као целине уско је повезано са сазревањем појединачних личности.

Многе тајне откривене су данас преко књига које су свакоме доступне али чији симболи и речи бивају доступни само онима који су у стању да их истински проживе. У том смислу и нема никакве езотерије јер онај ко није посвећен, може колико год хоће да гледа езотеријске симболе и да у њима не види ништа, или их тумачи на неки произвољан можда естетско уметнички начин. Да би неко разумео езотеријске симболе мора на неки начин да прође кроз њих.

Али, опет, развитка личности нема без суочења са самим собом, са властитом тамом и сенком, са уласком, алхемијски речено, у хаос властите аморфне земље, без уласка у Ад, као Одисеј или као Господ Исус Христос. Како би рекао песник и мистик Ангелус Силезијус: „Шта вреди што се Христос родио у Витлејему ако се није родио у мојој души.“ И та реч није никакав пијетизам или психологизам него једноставно истина, јер духовност, светост или посвећење није могуће неке дати него се мора прихватити са свом одговорношћу и зрелошћу и може је прихватити само онај ко је за то зрео.

На овом месту могли бисмо и да напоменемо да страх од психологизма, који се јавља у неким религиозним учењима, само сведочи о томе колико су та учења одвојена од реалног човека и његовог живота тј. психе и душе, и колико су симболи масовних религија у великој мери изгубили везу са душом савременог човека, или боље речено, колико немају душу.

Шта значи иницијацијско учење да је почетак иницијације суочење са чуваром прага, и ко је тај чувар прага?

Ради се о сенци личности или колективитета коме се припада и суочава што је свакако најболније покајање које може да постоји, пошто се човек суочава са самим собом, са својим инфериорностима некомпетентностима и сличним личним јадом, наравно ако нема неких већих моралних прекршаја што је онда још теже.

Сваки човек има своју сенку, и када су једном запитали Јунга да ли и Господ Исус Христос има сенку он је одговорио потврдно. Сасвим сигурно на запрепашћење присутних који су знали да је Јунг побожан хришћанин, који верује да је Исус из Назарета наш Господ и Спаситељ. Јунг је на питање која је сенка Господа, одговорио да је његова сенка то што је рођен у Старом Завету, под законом Старог Завета и у старозаветној заједници. Свакако да Спаситељ није имао никаквих личних грехова, али као Син Човечији, дакле самим тим што је био човек, и као рођен под законом Старог завета, суочио се са Сенком знамо на какав начин. Поред тога, у иницијацији човек треба да умре за своју персону или маску, за све оно што чини његов спољашњи друштвени статус, оно што тежи за признањима и похвалама овога света.

И Платон у *Федону* у ствари говори исто, „Сви они који на прави

начин негују философију ни за чим другим не теже него да умиру и буду мртви.“ Ради се наравно о иницијацијској смрти - умирању *старог* човека - што наравно није само себи циљ.

Рене Генон у својим *Запажањима о иницијацији* каже следеће: „Најбитнији циљ иницијације јесте да се надиђе ограниченост појединачног људског стања и омогући истински прелаз у виша стања, те на крају да се биће доведе у стање изнад и изван сваке условљености.“

Тешко је описати плодове иницијације. Хришћански гледано, то је сједињење са Христом преко слике Христа у својој души, проширење личне свести ега на Христовску свест или сједињење са Логосом. Уселење Логоса у индивидуалну душу. Можда нас таоистичко учење кроз приче о бесмртницима може приближити да бар наслутимо шта је плод иницијације, или учење о теозофским учитељима махатмама као бићима моја су надишла људску егзистенцију (в.нпр. Николај Рерих, *Шамбала*, Београд 2002; Bard Spalding, *Životi i učenja majstora dalekog istoka*, Београд, 2005)

Каква су то стања можемо само да наслућујемо и да тежимо ка њима - у сваком случају смрт старог човека и рођење вечног Логоса у души, или како би рекли кабалисти, са нивоа сефирота Јесод на средњем стубу који означава индивидуалну егзистенцију подижемо се на ниво сефирота Тифарет који означава Месију, али и потпуност и зрелост јер се у њему стичу многи путеви на Дрвету Живота.

*

* *

Тако, нека и овај мој поговор који је настојање да се древне истине приближе савременом човеку на начин њему примерен, буде допринос целовитом разумевању краљевске вештине, а тиме и постизању истинског достојанства и назначења човека.

Жељко Познановић